

НОТАРИЈУС

НОТАРИУС 14

Издавач:
НОТАРСКА КОМОРА НА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Главен и одговорен уредник:
Нотар ЉУБИЦА МОЛОВСКА

Редакциски одбор:

Нотар МАТИЛДА БАБИЌ

Нотар ВАСИЛ КУЗМАНОВСКИ

Д-р ФИДАНЧО СТОЕВ • судија во пензија
РАНКО МАКСИМОВСКИ • судија во пензија
ТЕОФИЛ ТОМАНОВИЌ • судија во пензија

Адреса:
НОТАРСКА КОМОРА НА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ул. "Даме Груев" бр. 28/5

1000 Скопје,

Тел.: 02 3115 816

Факс: 02 3239 150

Секретар: 075 438 431

e-mail: nkrm@t-home.mk

www.nkrm.org.mk

Жиро сметка: 240010000006382

Даночен број: МК 4030998346127
УНИ БАНКА АД Скопје

Лектор:
ДАНИЕЛ МЕДАРОСКИ

Графички дизајн и
подготовка за печат:
СТУДИО КРУГ Скопје

Печати:
МАРИНГ Скопје

Тираж:
350 примероци

Дел од терминологијата која се користи
во текстовите, специфична за проблематиката на темите во весникот, е оставена
онака како што мислеа авторите, без
поголема лекторска анализа.

СОДРЖИНА

ПРЕГЛЕД НА ПОЗНАЧАЈНИТЕ НОВИНИ ВО
ЗАКОНСКИТЕ И ПОДЗАКОНСКИТЕ АКТИ ВО
ЕВРОПСКИТЕ ЗЕМЈИ КОИ СЕ ОД ЗНАЧЕЊЕ
ЗА НОТАРСКОТО РАБОТЕЊЕ

- Златко Николовски, претседател на
Нотарската комора на РМ 5

НОТАРСКАТА ТАЈНА И МОЖЕН ПРИСТАП НА
ТРЕТИ ЛИЦА ДО НОТАРСКИТЕ ИСПРАВИ И ПОДАТОЦИ

- д-р Фиданчо Стоев, судија во пензија 12

НЕДОСТАТОЦИ ВО СОСТАВУВАЊЕТО НА
НОТАРСКИТЕ АКТИ КАКО ОСНОВ ЗА КАЗНЕНА
ОДГОВОРНОСТ НА НОТАР

- д-р Драган Тумановски, судија на Врховниот суд на РМ 19

ЗАДОЛЖИТЕЛНО ОСИГУРУВАЊЕ ОД
ПРОФЕСИОНАЛНА ОДГОВОРНОСТ

- Ранко Максимовски, судија во пензија 25

ДОГОВОР ЗА ДОЖИВОТНА ИЗДРШКА

- Теофил Томановиќ, судија во пензија 33

НОТАРИ КОИ НАВРШИЈА 10 ГОДИНИ
ОД СВОЕТО РАБОТЕЊЕ 44

ПРАШАЊА И ОДГОВОРИ 45

ОДЛУКИ НА ДИСЦИПЛИНСКИ СОВЕТ НА НКРМ 53

ИМЕНИК НА НОТАРИТЕ НА НКРМ 57

ИПРЕГЛЕД НА ПОЗНАЧАЈНИТЕ НОВИНИ ВО ЗАКОНСКИТЕ И ВО ПОДЗАКОНСКИТЕ АКТИ ВО ЕВРОПСКИТЕ ЗЕМЈИ КОИ СЕ ОД ЗНАЧЕЊЕ ЗА НОТАРСКОТО РАБОТЕЊЕ (за периодот октомври 2008 - април 2009 година)

г. Златко Николовски, претседател на Нотарската комора на РМ

ЕКОНОМСКА КРИЗА

Пред настаните кои се случија во Европа во извештајниот период, добро е да се нагласат реперкусиите што светската криза, пренесена во извештаите на европскиите нотарски комори-членови на МУЛН, ги има врз дејноста на нотарот: национализација на банките и осигурителните компании, намалување на работата што се должи на намаленото основање компании, нивно затворање и ликвидирање, зголемување на стапката на невработеноста, опаѓање на потрошувачката, пад на кредитните барања, потешкотии во пристапот до кредити, пред сè за купување недвижнини, опаѓање на цената на становите и, општо, успорување на економската активност. Сите овие настани предизвикаа неопходно реструктуирање на нотарски канцеларии, отпуштање службеници и глобално намалување на трошоците.

ПРОМЕНА НА ПРЕТСЕДАТЕЛСТВОТО ВО СОВЕТОТ НА НОТАРИЈАТИТЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

На 15 јануари 2009 год., францускиот нотар Бернар Рейни го презеде водството во Претседателството на Советот на нотаријатите на Европската Унија. Г. Рейни, советник во МУЛН, беше на местото претседател на Високиот совет на Францускиот нотаријат од 2006 до 2008 г. и го наследи, во рамките на Претседателството на Советот на нотаријатите на Европската Унија, шпанскиот нотар и советник, исто така во МУЛН, г. Хуан Болас, кој со голем успех ги вршеше своите функции.

Приоритетите за мандатот на г. Рейни, според неговите изјави, ќе бидат одржување уште потесна соработка со европските институции и обезбедување на нотарите од земјите на ЕУ да стекнат професионално искуството со цел да им понудат на граѓа-

ните на обединета Европа простор за правда и сигурност без внатрешни граници.

Господин Рейни треба да ги продлабочи приоритетите на ЕУ во доменот на слободата, безбедноста и правдата, приоритети кои беа изнесени во декември 2008 год. во одговорот на Советот на нотаријатите на ЕУ, по консултација со Европската Унија.

ПРОСЛАВУВАЊЕ НА СЕДУМСТОТИНИГОДИШНИНАТА ОД ОСНОВАЊЕТО НА УНГАРСКИОТ НОТАРИЈАТ

Седумстотиногодишнината од основањето на унгарскиот нотаријат беше прославена на 27 ноември 2008 год. под водство на претседателот на Република Унгарија и асистенција од министерот за правда, како и од бројни нотари и правници.

БАРАЊЕ ЗА НАЦИОНАЛНОСТ (ДРЖАВЈАНСТВО) ЗАРАДИ ПРИСТАПУВАЊЕ КОН НОТАРСКАТА ПРОФЕСИЈА

Европската комисија покренла прекршочни постапки против некои земји членки на Европската Унија, како што се Австроја, Германија, Словенија, Литванија, Република Чешка, Полска, Унгарија, Словачка и Летонија, заради барањето во националните законодавства кандидатот за нотар да биде и државјанин на соодветната држава како основен услов за пристапување кон нотарската професија. Постапките се сè уште во тек пред Европскиот суд на правдата. Одлуката тресба да се донесе кон средината или крајот на 2010 год.

АВСТРИЈА

1. Нов правилник ги обврзува и нотарот и адвокатот, двајцата како надлежни во оваа област, да вршат запишувања во земјишниот регистар по електронски пат, како што тоа веќе го прават за трговскиот регистар, но засега само во експериментална фаза во некои пилот-студии. Сепак, се

прецизира дека тоа не е задолжително сè дури не се решат актуелните технички проблеми.

2. Новата сојузна влада беше поставена кон крајот на 2008 год. Австриската нотарска комора ѝ ги поднесе барањата и ѝ предложи соработка, како и реформите што треба да се спроведат што таа ги смета за најзначајни во однос на семејното право, правото на наследство и во други области од граѓанското право.

БЕЛГИЈА

1. **Валонската влада** утврди закон за кредити со нула каматна стапка наменети за финансирање инвестиции во доменот на економијата на електричната енергија во становите кои се сметаат за главно живеалиште, со сертификат за енергетска ефикасност и ги намали давачките на заеми кои се доделени за оваа цел. Нотарот е задолжен на нови обврски за да го провери почитувањето на одредбите за санирање на секторот за недвижности.

Фламанска влада даде даночни олеснувања и во однос на запишувањето за главните живеалишта, како и даночен кредит за наследствата кога недвижниот имот е предмет на подарок на починатиот во периодот од 5 години пред неговата смрт, под извесни услови.

Националната влада утврди фискални мерки за изградба и купување недвижен имот, за одржување на претпријатијата кога еден дел од нивната активност може да се одржува.

БУГARIЈА

Бугарската унија на правниците и Министерството за правда организираа национална конференција за „Злоупотребата во доменот на недвижниот имот: проблеми и решенија“ и му ги дадоа на Јавното обвинителство заклучоците од Нотарската комора на Бугарија.

Работен состанок беше организиран во ноември 2008 год. од страна на Министерството за правда на темата „Перспективи и предизвици на нотарската дејност“, во текот на кој се разгледа реформата на тарифите

на нотарите, дополнувањата на Законот за нотарските архиви и нотарските канцеларији, запишувањето и мерките за заштита од злоупотреби во секторот за недвижни.

Нотарската комора има база на податоци за полномошната и тестаментите.

Се усвои и закон за управување со објекти за да се одговори на потребата од модернизација на регулативата во согласност со Националната програма за реновирање објекти, за управување со заеднички елементи од страна на Генералното собрание и Административниот совет, или пак со формирање правно лице: здружение на соопштениците што претставува нова појава во бугарското законодавство.

РЕПУБЛИКА ЧЕШКА

Може да се потцртаат следните новости во извештајниот период: усвојување на Законот за мерките против перење пари и финансирање тероризам, со обврски за идентификување и за доставување дополнителни информации за потеклото на парите и за дејноста на клиентите;

Пренесување на директивите на Заедницата за спојување или раздвојување на акционерските друштва и за прекуграничните спојувања на друштвата со ограничена одговорност што ја зајакнува улогата на нотарите во некои аспекти, но се укинува актот заверен од нотар кој се однесува на спојувањето;

Измена на Законикот за граѓанска постапка и на нотарскиот закон со кој се зголемуваат нотарските надлежности во однос на наследството и на нотарскиот извршен документ во согласност со Правилникот (ЕК) бр. 805/2004 на Европскиот парламент и на Советот, од 21 април 2004 год., кој доведува до појава на европскиот извршен акт за неоспорените побарувања;

Проектот за едношалтерски систем и телематски комуникации со јавните регистри е од главен интерес.

ХРВАТСКА

Република Хрватска беше примена во НАТО, а нејзиниот влез во Европската Унија е во напредна фаза. За таа цел, таа треба

да вложи огромни напори за да го пренесе веќе постоечкото право на Заедницата (законодавството на Заедницата, целото нејзино правно и политичко наследство), пред сè во однос на правото на сопственост. Веќе од 1 јануари 2009 год., странците (правни или физички лица) можат да купуваат недвижен имот под исти услови како и Хрватите, освен одредени законски исклучоци и административна дозвола во некои случаи. Утврден е фискален број потребен за Хрватите и за странците и пропишана е регистрација во регистарските книги во кои овој број треба да биде запишан.

Од 2007 год. Република Хрватска работи на основање и запишување на трговските друштва во трговските судови по електронски пат кои треба да бидат запишани, главно, во рок од 24 часа.

ШПАНИЈА

1. Економската криза претставувала дивигател за законодавната политика во Шпанија, бидејќи државата и автономните заедници одобрile разни итни одредби со цел да ги заштитат малите и средните претпријатија, кредитните установи и нивните клиенти.

Веќе беа усвоени мерки кои се однесуваат на нотарите, како што се ослободување од такси или нивно намалување кога треба да им се одобри дополнителен рок на должниците за да им се овозможи подобро да ги почитуваат своите обврски за отплата на нивните кредити;

Еден декрет од 2009 година ги регулира условите под кои може да се пристапи кон пролонгирање на роковите за отплата на земјишните кредити во корист на оние без работа, на самовработените и на пензионирани лица. Друг декрет го измени Законот за банкротство, уредувајќи ги договорите за рефинансирање меѓу доверителот и должникот кои треба да бидат регулирани со јавна исправа;

Беше укинат данокот на наследство, не поради кризата, туку пред сè затоа што се наоѓаше во изборната програма на двете големи политички партии;

Законот бр. 2/2009 од 31 март 2009 год. ги регулира заемите за недвижен имот или

земјишните кредити во однос на потрошувачите, како и службите за финансиско посредување за заеми или кредити за што е погодно да се нагласи чл. 18 кој го уредува следното: „Како јавни службеници и поради нивната општа задача за контрола на легалитетот на службените акти и документи што ги изготвуваат тие, нотарите ќе одбиваат одобрување заем или кредит со хипотекарна гаранција кога тој не е во согласност со важечкото законодавство и, пред сè, со барањата предвидени со законот.“;

Законот бр. 3/2009 од 3 април 2009 год. ги регулира структуралните измени на трговските друштва: трансформација, спојување, раздвојување или глобална цесија на активата и пасивата, вклучувајќи го меѓународниот трансфер на регистрираното седиште (член 1), барајќи во секој случај јавна исправа и запишување во трговскиот регистар.

ЕСТОНИЈА

Во моментов таа брои 100 нотари и 24 кандидати, од кои 4 ќе го поминат испитот за пристапување кон нотарската професија.

Од 1 јануари се бара измена на Законот за наследства со кој се менува системот на тој начин што наследството се пренесува на наследникот, освен ако тој изрично не се откаже од него.

Постои проект во националниот парламент, за проширување на нотарските надлежности, кој ги дели нотарските функции на факултативни и задолжителни, при што факултативните можат да се одбиваат од легитимна причина, што на нотарите им дава консултативни функции за даноците и правата на странски лица, на помирување и извршување арбитражни мисии, а предвидува и измена на фиксните давачки на нотарите.

СЛОВАЧКА

1. Законот бр. 384/2008 го реафирмира статусот и активностите на нотарите како судски повереници кои можат, во името на судот, да донесат делумни одлуки во врска со постапката и пресудите во наследната постапка;

И покрај напорите на нотаријатот, не беше можно да се добие надлежност на нотарите во преносот на недвижностите, иако постои комисија која подготвува проект со кој се предвидува зајакнување на нотарската функција, пред сè во доменот на стварните права и наследното право.

Нацрт за измена на законот кој предвидува зајакнување на статусот на нотарите како јавна служба, нивната улога во преносот на недвижнини и измена на катастарот е во тек на разгледување во Парламентот.

СЛОВЕНИЈА

Промените кои се случуваат во словенечкиот нотаријат се значајни, но не се се-когаш позитивни: намалување на таксите, зголемување на бројот на нотари, губење на надлежностите. Од оваа причина, словенечкиот нотаријат бара нови надлежности во вонпарничната постапка, пред сè во однос на наследната постапка, како начин да се растоварат судовите. Со смената на владата која настана кон крајот на 2008 год., новиот министер за правда е подготвен да соработува со нотарите;

Нотарската комора од минатата година го води централниот регистар на актите за последна желба (тестаментите);

Нотарот посредува во формирањето акционерски друштва, составувајќи јавна исправа или преку единствен шалтер и телематски средства, со што се олеснува започнувањето со работа на овие друштва, како и нивното запишување во трговскиот регистар;

Спогодбите во случај на развод со заемна согласност треба да бидат заверени од нотар и да бидат извршни.

ФРАНЦИЈА

1. Пренесување на директивите 2005/60/ЦЕ и 2006/70/ЦЕ за борба против перењето пари; Подзаконски акт од 20 јануари 2009 год. кој на физичките лица им ја прошири можноста да користат фидуција, адвокатите можат да бидат фидеикомесари, но не и нотарите, иако доверителските (фидуцијарните) акти за заеднички имот или за имот со кој треба заеднички да се управува

треба потоа да бидат составени како јавна исправа која може да биде поништена.

Законот од 3 јули 2008 год. им дава на нотарите и писарите од трговските судови надлежност да вршат контрола на усогласеноста на прекуграничните спојувања. Ратификувана е Хашката конвенција од 13 јануари 2000 год. за меѓународна заштита на возрасните;

Пренесени се одредбите од европските правила кои се однесуваат на споровите за кредити со мал износ и на налозите за плаќање.

Од 1 јануари 2009 г., дозволени се полномошна за идна заштита.

Постои нов вид на договор за кој е задолжително посредување, кој може да биде поништен - продажбата на недвижнини што треба да се реновираат; да го наведеме, исто така, посебниот интерес на извештајот од Комисијата Даруа за модернизирање на правните професии, со кој можете да се консултирате на следната адреса:

<http://www.commission-darrouis.justice.gouv.fr/>

ГРЦИЈА

Законот од 21 ноември 2008 год. го признава актот за слободна заедница, составен во присуство на нотар, меѓу лица од различен пол и ги дава правата и обврските слични на оние предвидени меѓу сопружниците;

Законот од 4 ноември 2008 год. ја уредува постапката за продажби на аукција за која нотарите се надлежни, како за онаа што се однесува на продажбата на аукција така и за подоцнежното доделување на купувачот. Нотарите добиваат понуди во затворено плико, како и утврдени износи.

Се усвоија мерки кои го поттикнуваат купувањето недвижен имот, а се утврди и надомест на нотарите пропорционален на цената.

УНГАРИЈА

Се утврдија одредби за унифицирање на неспорните постапки во присуство на нотар или вонпарнични постапки како прелиминарен доказ пред нотар, како и назначување судски експерт;

Нотарската комора е надлежна за ставање на АПОСТИЛ на некои документи;

Има одредби за изземање на данокот на наследство во корист на сопружникот, родителите или внуците кои живееле заедно *co de cuius* (починатиот) или кога износот на наследството не надминува одредена количина;

Се донесе Законот за регистрирани заедници со цел да се регулира врската меѓу лицата од ист пол што беше укинато од Уставниот суд;

Од 1 јануари 2009 год., нотарското законодавство беше изменето за да го направи пооперативно функционирањето на нотарските канцеларии, благодарение на употребата на електронски средства;

Постои проект за стандарди за извршните исправи заверени од нотар;

На 2 и на 4 октомври 2008 год. во Сегедин се одржа Дваесеттата средба на нотарите од Централна Европа во текот на која беа проучени разни теми поврзани со оваа професија;

Законот VIII од 2008 год. ѝ даде на Нотарската комора надлежности за да става АПОСТИЛ на јавни исправи.

АНГЛИЈА И ВЕЛС

Друштвото на нотарите на Англија и Велс е предмет на негативна критика во заклучоците од извештајот Medina и од страна на Европскиот парламент кој на документите кои произлегуваат од овие земји одбива да им даде вредност на јавни исправи. Ова друштво презеде активности за да го измени резултатот од овој извештај пред гласањето на пленарната седница на 18 декември 2008 год.;

Постои тело за регулирање на правните професии, како и биро за жалби кое одговара на жалбите на потрошувачите;

Ова друштво продолжува да работи на поттикнување на употребата на технологија и со Министерството за надворешни работи на Обединетото Кралство за примена на електронски апостил, штом ќе биде можно;

Англискиот закон за наследства беше изменет, но соочени со потешкотијата од примена на одредбите за наследства според тестаменти, се препорачува да се избегнува тестаментот.

ИРСКА

Се усвоија економски мерки за борба против кризата: гаранции за штедачите, национализација на „Anglo Irish Bank“, откупување сомнителни кредити од страна на Националната агенција за управување со актива и зголемување на даночите на заштедите на капитал и на наследствата;

За проектот на заедница еднаква на бракот сè уште се дискутира за да се регулира врската меѓу лица од ист пол, со оглед на тоа што бракот меѓу овие лица е забранет.

ИТАЛИЈА

Се донесоа следните прописи:

Променлива каматна стапка за купување прв стан;

Компјутерски копии од документи кои не се јавни документи, заверени или незаверени од нотар, со развиен електронски потпис;

Електронска пошта потврдена од нотари и други професионални лица и соопштение до нивните професионални групи кои ќе го објават списокот со кој може да се консултирате со телематска услуга;

Одредби за нефинансиски придонес или за кредити во акционерските друштва за основање и зголемување на нивниот капитал и одредби за операциите со сопствени акции;

Укинување на обврската за водење книга на акционери за друштвата со ограничена одговорност која е заменета со запишување во трговскиот регистар.

ЛЕТОНИЈА

Се воведоа стандарди за пренесување на европските директиви во врска со борбата против перење пари и финансирање тероризам;

Усвоени се фискални закони за да се намали данокот на приход на лица и за да се зголеми данокот на додадена вредност;

Се измени Законот за граѓанска постапка со цел да се зголемат таксите и да се утврдат одредби за извршување на обврските;

Во текот на оваа година, нотарите бесплатно одговараат на консултациите со граѓаните;

За да се растоварат судовите, Советот на нотаријатот поднел предлози да се пренесат надлежности на нотарите за актите од вонпарничната постапка: разводи со заемна согласност, извршување обврски, одредување сродство и др.

ХОЛАНДИЈА

И покрај економската криза која значително ги зафати нотарските канцеларии, министерот за правда извести дека нема причина да се преиспитува целосната либерализација на холандскиот нотаријат, со оглед на тоа што „Бирото за финансиски надзор“ барало да се запиштуваат резултатите од нотарските канцеларии секое тримесечје, со цел да се добие прецизна слика за финансиските последици од кризата врз нотарските уреди;

Треба да се донесе закон за трговскиот регистар во кој се запиштуваат правните лица и претпријатијата и за меѓусебната поврзаност на сите национални регистри;

Треба да се донесе закон за поттикнување и пролонгирање на родителската власт и за развод со заемна согласност кој треба да содржи договор за начинот на вршење на родителската власт, интервенција на посредник доколку не постои почетен договор и, во овој случај, еден од сопружниците ќе мора да покрене едностррано барање за развод;

Во тек е разгледување на закон кој ќе им даде надлежности на нотарите во постапка за развод со заемна согласност и за поништување на регистрираната заедница кога не постои обврска за постигнување договор заради одредување на родителската власт.

РОМАНИЈА

1. Методолошки закони кои се однесуваат на водење на трговските регистри, остварување уписи и објавување на информациите што ги содржат тие;

2. Закон за измена и дополнување на законот за подобрување на земјиштето кој му овозможува на сопственикот или другите соопственици на земјиштето кои сакаат да направат ново уредување на просторот да оформат групација со правен карактер;

3. Лицата осудени на казни што ги лишуваат од слобода може да ги посетува нотар во времето за посета што го утврдила казнената установа;

4. Одлука на Врховниот суд и на Судот на правдата за запиштување на стекнувањето право на сопственост со одржувачка во земјишниот регистар;

5. Измена на правилникот за организирање и спроведување на нотарскиот испит од страна на нотарите кои се во служба и кои конкурираат за да ги пополнат празните нотарски места;

6. Закон за заштита на земјоделските претпријатија - тој забранува да се издаваат дозволи за градба за градење станбени објекти и други општествено-економски установи во подрачјето на санитарната заштита на постојните земјоделски претпријатија кои работат во согласност со законските одредби;

7. Закони со кои се менуваат претходните закони со кои се регулира реконструкцијата на правото на сопственост на земјоделските и на шумските земјишта;

8. Закон со кој се менува претходниот закон за мерките што им претходат на активностите за изградба на автопати и национални патишта;

9. Закон за задолжителна безбедност на градбите од земјотреси, лизгање на земјиштето или поплави.

ТУРЦИЈА

Укината е надлежноста на нотарот во преносот на возила;

Турција му пристапи на Протоколот од Кјото за климатски промени;

Беше основана Правната комисија за еднаквост на мажите и на жените.

УКРАИННА

Се воведоа некои промени во законочеството со кои се уредува нотарската дејност во Украина- отсега и јавните и приватните нотари имаат исти надлежности за составување јавни исправи (приватните нотари досега немаат надлежност во оставинската постапка). Овие промени овозможуваат поефикасна контрола на дејноста на

нотарите и ги дефинираа принципите со кои се уредуваат економските права со составување документи заверени од нотар од страна на приватните нотари и се утврдија мерки за одговорност, подобрување на пристапот на граѓаните до службата на нотари, против фалсификување јавни исправи, за професионална тајна, гаранции за нотарската дејност и начините на контрола на оваа дејност;

Во согласност со Граѓанскиот законик, законот им даде на службениците на општините каде што нема нотари и на другите службеници дозвола да составуваат тестаменти и овластувања кои имаат иста сила како и јавните исправи.

Скопје, август 2009 година
нотар Златко Николовски,
председател на НКРМ

НОТАРСКАТА ТАЈНА И МОЖЕН ПРИСТАП НА ТРЕТИ ЛИЦА ДО НОТАРСКИТЕ ИСПРАВИ И ПОДАТОЦИ

Фиданчо Стевов, судија во пензија

ВОВЕД:

Актуелноста на темата дефинирана во насловот произлзе од неколку случаи во последно време, поведени пред органите на Нотарската комора, за „**попрѣда па нотарската тајна**“ од нотари кон дозволиле пристап до нотарски исправи на трети лица.

Прашањето е важно и актуелно и од аспект на **пристапот до нотарските исправи и податоци на надлежни државни органи** кога е во прашање обезбедување и заштита на јавен интерес, како и **остварувањето на уставниот принцип на слободен пристап кон информациите од јавен карактер**.

Меѓутоа, ова прашање е актуелно и во нотаријатите на други земји-членки на Меѓународната унија на нотаријатот, па затоа Унијата, преку својата Комисија за европски прашања, има формирано посебна поткомисија за проучување и анализа на професионалната - нотарската тајна во вршењето на нотарската дејност, подготвувајќи посебен прашалник за тоа како е уредено ова прашање во националните законодавства.

Професионалната - нотарската тајна од една страна, и пристапот на трети лица, државни органи и други до информациите со кои располагаат нотарите е уредено со Уставот на РМ (членовите 18 и 19), Европската конвенција за човековите права (членот 8) и повеќе закони: Законот за нотаријатот (членовите 30, 77 и 79), Законот за заштита на личните податоци (членовите 2, 5, 6), Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер (членовите 3, 4 и 6), Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело (членот 28), Законот за постапување по претставки и предлози (членот 12), Кривичниот законик (членот 150) и други.

Во примената на правото, многу е важно и исклучително сложено во секој конкретен случај да се воспоставува баланс меѓу принципите кои меѓу себе се спротивставени или поточно заштитуваат две посебни темелни вредности во правниот систем, како што е и во овој случај: на една страна тоа е чување на професионалната - нотарската тајна, односно на личните податоци на граѓаните - странките, и на друга страна тоа е пристапот на трети лица - заинтересирани граѓани или надлежните државни органи, до информациите - исправите и податоците кај нотарите кои ги осознале при вршењето на нотарската служба.

Затоа, по правило се одбегнува апсолутација на еден правен принцип преку т.н. инструмент „псклучок од правилото“ при постоење посебни услови и околности, или преку воспоставување рамнотежа со друг принцип, на пример: меѓу приватниот и јавниот интерес, меѓу слободата на мислењето и почитувањето достоинството на човекот и друго.

Разгледувањето на насловената тема треба да овозможи да се надминуваат евентуалните дилеми во практиката и работата на нотарите при „судир“ на принципите на нотарска тајна и пристапот од трети заинтересирани лица до нотарските исправи.

1. Содржина на нотарската тајна и правила на однесување на нотарот за нејзино чување

Содржината на нотарската тајна е утврдена во **Законот за нотаријатот** (член 30) според кој, за тајна се смета сето она што го сознал нотарот при вршсјство на нотарските работи, а е од личен карактер за странката. Тоа значи обврската за тајност, односно должноста да се чува како нотарска тајна, се однесува на сите факти, докази,

акти и исправи кои ги создал или му се доверени на нотарот од странката при вршење одделни нотарски работи. Тие факти, акти или податоци, според законот, треба да се „од личен карактер“.

Содржината пак на поимот „личен карактер“, произлегува и се определува со другите одредби на овој закон, посебно со одредбите за утврдување на идентитетот и субјективитетот на странките (член 47), за содржината на нотарскиот акт (член 55) и за потврдување приватни исправи (член 45), но исто така во контекст и во корелација со Уставот и со други закони. Така, според Уставот на РМ (член 18), се гарантира сигурноста и тајноста на **личните податоци**. На граѓаните им се гарантира заштита од повреда на **личниот интегритет** што произлегува од регистрирањето информации за нив преку обработка на податоците. Значи, Уставот ги употребува поимите **заштита на личните податоци и личниот интегритет**. Содржината на овие поими се определени и конкретизирани со **Законот за заштита на личните податоци**, со кој се обезбедува заштита на личните податоци како основни слободи и права на граѓаните, а особено правата на приватност во врска со обработката на личните податоци (член 1). А, под „личен податок“ се подразбира „секоја информација која се однесува на идентификувано физичко лице или физичко лице кое може да се идентификува“. Понатаму, што е многу важно, со овој закон се определува врз основа на кои информации (документи, факти, белези) се врши идентификација на едно лице (односно што опфаќа поимот идентификација), посебно нагласувајќи го единствениот матичен број на граѓанинот или **едно или повеќе обележја специфични за неговиот физички, ментален, економски, културен или социјален идентитет** (член 2). Според тоа, идентитетот на едно лице не го опфаќа само неговиот физички и ментален идентитет, туку може да го опфаќа и неговиот економски, културен и социјален идентитет, односно секоја таква информација во врска со идентитетот на едно лице е „личен податок“ кој се заштитува. Токму затоа,

сметам дека употребениот поим во Законот за нотаријатот „од личен карактер“ ги опфаќа сите информации (факти, исправи и податоци) кои не се однесуваат само на физичкиот и менталниот идентитет на странката, туку и на неговиот економско-социјален идентитет.

Според тоа, смислата и целта на нотарската тајна е да ја заштитува странката (клиентот) од индискриции за сите сознани информации, факти и податоци од личен карактер, односно да го заштитува неговиот личен, семеен, економски и социјален живот. Дека така треба да се разбере и толкува поимот „од личен карактер“, не произлегува само од законското толкување на поимот „личен податок“, туку уште повеќе, од корелацијата на овој поим со поимот во Уставот на РМ „заштита на личниот интегритет“ на граѓанинот при регистрирањето информации за нив преку обработка на податоците (член 18 став 2), кој е утврден во поширока смисла и не се однесува само на „физичкиот и моралниот интегритет на човекот“ кој е употребен во членот 11 од Уставот. Несомнено, интегритетот на човекот е сеопфатен и покрај неговиот физички и ментален идентитет, го опфаќа или може да го опфати и неговиот семеен, професионален, национален, политички, верски, социјален и друг идентитет.

Инаку, како што е познато, нотарската тајна не е должен да ја чува само нотарот, туку и лицата вработени кај него и таа останува како трајна должност и по престанокот на нотарската служба.

Сепак, иако нотарската тајна е генерален (општ) принцип, тој не е апсолутен. Во членот 30 од Законот за нотаријатот, при определување на содржината на нотарската тајна, изрично се определува дека нотарот е должен да ја чува нотарската тајна, освен ако од закон и од волјата на странката не произлегува нешто друго (Во Законот за нотаријатите на Хрватска, на БиХ и на Црна Гора стои: „освен ако од закон, волјата на странката или од содржината на правната работа не произлегува нешто друго“). Овие два или три основа како исклучок од општиот принцип се логични и

произлегуваат од карактерот на нотарска-та служба, односно нотарите постапуваат по барање на граѓаните и нотарските акти ги составуваат според волјата на странките, но врз основа и во рамките на Законот.

Изразот во одредбата на законот „ако од волјата на странката не произлегува нешто друго“, би требало да се разбере и применува така што по правило при составувањето на нотарскиот акт и утврдување на вистинската волја на странката, треба да се има предвид и тој аспект и да биде јасно дека странката го ослободува од чувањето на нотарската тајна.

Ова е така затоа што нотарот, по принцип, е задолжен да ја чува нотарската тајна и должен е да ги почитува членовите 44, 77 и 79 од Законот, односно да дозволи пристап до исправите и податоците што ги води само за субјектите определени во Законот и на начин пропишан со Законот. Нотарот, може да се каже, е законски притежател (имател) и чувар на нотарската тајна, а странката е корисник на тајната – и како таков, од неговата волја зависи дали тајната ќе биде достапна за други лица. Иако изрично во Законот не е предвидено дека „од содржината на правната работа не произлегува нешто друго“, тоа се подразбира, имајќи ги предвид одредбите од членовите 43, 46 и 77 од Законот за нотаријатот, според кои исправите за правните работи врз основа на кои се стекнува, престанува, пренесува или ограничува некое предметно право или е утврдено заложно право, се упишуваат во јавни книги.

Сепак, во Законот е предвидена ситуација кога не зависи од волјата на странката ослободувањето од чување нотарска тајна – тоа е кога се работи **за тестамент**, на нотарот му е строго забрането да дозволи увид, да издаде препис, извод или потврда што се однесува на тестаментот, доколку барателот претходно не приложи уреден извод од матичната книга на умрениите на име на оставителот, и тоа само по отворање на тестаментот, а по барање на која било заинтересирана странка. Се разбира, завештателот може во секое време да си го повлече тестаментот.

Ограничувањата/ отстапувањата од чување на нотарската тајна **врз основа на закон** се предвидени во повеќе посебни/ специјални закони преку кои се заштитува јавниот и друг интерес, а врз основа на Уставот и на Европската конвенција за човековите права (која по ратификацијата непосредно се применува во правниот систем на РМ).

Така, според членот 8 од **Европската конвенција за човековите права**, секој има право на почитување на неговиот приватен и семеен живот, домот и преписката. Според ставот 2, предвидени се ограничувања на ова право: нема да постои никакво меѓујање од страна на јавната власт при остварување на ова право, освен во согласност со законот и доколку е тоа неопходно во едно демократско општество за заштита на националната безбедност, јавната сигурност или економската благосостојба на земјата за спречување немири или извршување кривично дело, за заштита на здравјето и моралот, или за заштита на правата и слободите на другите.

Според **Кривичниот законик** (член 150), адвокат, нотар итн., кој неовластено ќе открие тајна што ја сознал во вршењето на својата професија, ќе се казни со парична казна или со затвор до една година.

Нема кривично дело ако тајната е откриена во општ интерес или во интерес на друго лице кое е попретежен од интересот за чување тајна.

Согласно членовите 5, 28, 29 и 42 од **Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање тероризам**, нотарите се должни да ги доставуваат до Управата за спречување перење пари, собраниите податоци, информации и документи за извршените трансакции кога постои сомнение за перење пари или финансирање тероризам или се извршени готовински трансакции од 15 или повеќе илјади евра. Не се смета за оддавање деловна (нотарска) тајна доставувањето на податоците врз основа на овој закон, до Управата и до органите за надзор или до надлежните органи за спроведување на законите. Не може да се покрене постапка за

граѓанска или кривична одговорност на субјектите (нотарите) кои доставиле информации или извештаи според одредбите на овој закон, дури и во случај кога постапката по дадените информации и извештаи не довела до утврдување на одговорност, односно осуди со правосилна пресуда.

Согласно **Законот за личните податоци** (член 6), обработка на личните податоци (значи употреба, откривање, објавување и сл.) може да се врши и без согласност на субјектот на личните податоци, меѓу другото, и заради: извршување работи од јавен интерес, исполнување на правните интереси на контролорот (значи нотарот), трето лице или лице на кое податоците му се откриени, освен ако слободите и правата на субјектот на лични податоци, не преовладуваат над таквите интереси.

Согласно **Законот за управата за јавни приходи** (член 15) „за обезбедување податоци за вршење на работите на оданочување, секој субјект што води службени регистри и јавни бази на податоци е должен на барање на Управата за јавни приходи да дава податоци од службените регистри и други јавни бази на податоци“.

Согласно Законот за постапување по претставки и предлози (член 12), органите (и јавните служби) се должни по барање на органот кој постапува по конкретна претставка да му ги дадат потребните објаснувања и податоци за прашања што се однесуваат на претставката, во рок што тој ќе го определи, но не подолг од 15 дена, со тоа што со податоците и известувањата што претставуваат класифицирани информации (а според Законот за класифицирани информации, тоа е „информација која се заштитува од неовластен пристап или употреба“ и која се определува со степен на класификација), органот е должен да ги чува согласно прописите за класифицирани информации. **Според членот 9, пак, органот е должен да му одговори на подносиштето за основаноста и за резултатите од постапувањето** во рок од 15 дена, односно за сложени прашања, во рок од 30 дена.

Сите овие законски отстапувања од принципот и обврската за чување на

нотарската тајна се предвидени како исключок и се во функција на јавниот интерес утврден со закон или со правата и интересите на другите.

2. Права на странките за пристап до нотарските исправи

Правата на странките (клиентите) и овластувањата и должностите на нотарите во врска со чувањето и издавањето на нотарските исправи се уредуваат со повеќе одредби од Законот за нотаријатот (членовите 40, 59, 77, 79, 84 и 90).

Согласно членот 40, **нотарските исправи се чуваат кај нотарот** кој ги составил (ако со закон не е поинаку предвидено, како што е со ЗВП, според кој оригиналните списи на оставинските предмети се враќаат во судот), **а на странките им се издаваат изводи**.

Во членот 77 од Законот се утврдени овластувањата и должностите на нотарот во врска со **издавањето изводи, потврди и прописи од исправите** кои ги чува нотарот. Право на своја сметка да бара издавање изводи, потврди и преписи од исправите имат, условно кажано, пет категории на лица:

Странките кои учествуваат во составувањето на исправите;

Лицата во чие име и корист е склучена правната работа;

Полномошниците и застапниците на странките или лицата во чие име и корист е склучена правната работа;

Наследниците на странките кои учествувале во составувањето на исправата или наследниците на лицата во чие име и во чија корист е склучена правната работа;

Правните следбеници на правните лица кои како странки учествувале во составувањето на исправите или правните следбеници на правните лица во чие име и во чија корист е склучена правната работа.

Овие овластувања и должности на нотарот се засноваат врз принципот за чување на нотарската тајна и неговата должност нотарските работи и дејствија да ги врши совесно, чесно и непристрасно, во согласност со Уставот и законите и да ги заштитува интересите на странките (член 26 став

1 и член 30 од Законот за нотаријатот). Затоа кругот на субјектите на кои им е овозможен пристап до нотарските исправи е ограничен.

Сепак, ваквото разбирање, толкување и примена на членот 77 став 1 од Законот **не е единствено, односно различно се толкува и применува од одделни органи**.

Така, во еден случај против нотар е поднесена претставка и е водена дисциплинска постапка за повреда на нотарската тајна затоа што на наследник на една од странките (таткото) му дозволил пристап – му издал препис од договорот за подарок на недвижниот имот склучен меѓу таткото и ќерката (другиот наследник). Министерството за правда сметаше дека е повреден Законот и против нотарот поведе дисциплинска постапка. Органите на Нотарската комора (претседателот на Комората и Дициплинскиот совет при Нотарската комора) сметаат дека не се повредени членовите 30 и 77 од Законот за нотаријатот со преземените дејствија на нотарот. Наспроти тоа, Дирекцијата за заштита на личните податоци донесе решенија со кои утврди дека е повреден Законот за заштита на личните податоци и Законот за нотаријатот.

Во друг случај, против нотар е поднесена претставка за повреда на Законот за нотаријатот и на Законот за заштита на личните податоци затоа што извршил заверка на преписи на исправи – договори и полномошна склучени меѓу здружувачот/ прдавачот на станови и повеќе лица – здружувачи на средства, а по барање на лицата-странки кои склучиле договори за купување станови со една од странките.

Органите на Комората и Министерството за правда сметаат дека не е повреден Законот затоа што купувачите на станови се лица кои склучиле договори со една од странките, па влегуваат во категоријата во поширака смисла „во лица во чие име и во чија корист е склучена правната работа“ од членот 77 од ЗН.

Дирекцијата за заштита на личните податоци смета дека во случајот е повреден законот и има донесено такво второстепе-

пено решение. Нотарот има поведено управен спор пред Управниот суд на РМ за оценка на законитоста на ова решение.

3. Права на трети лица за пристап до нотарските исправи

Согласно погореизложениот концепт за содржината, смислата и целта на нотарската тајна, ограничени им се правата на трети лица за пристап до нотарските исправи. Така, **според членот 79 од Законот, лице кое има правен интерес**, со писмено барање може да побара од нотарот да му издаде потврда за постоење одреден упис во уписниците. Во писменото барање мора да се наведат оправдани причини за издавање на ваквата потврда. Од оваа одредба произлегува дека предвидени се четири услови кои се мошне рестриктивни:

а) да се работи само за лице кое има правен интерес (**а не е запинтересирано лице кое е поширок поим**);

б) само со писмено барање тоа лице може да се обрати до нотарот (**а не со усмена или телефонска комуникација**);

в) со писменото барање може да бара да му се издаде само потврда за постоење одреден упис во уписниците (**а не и изводи или преписи на нотарски акто**);

г) во писменото барање мора да се наведат оправдани причини за издавање на таквата потврда (**а тоа значи да се изложи и оправда правниот интерес**).

Инаку, потврдата за постоење одреден упис во уписникот би требало да ги содржи само видот на нотарската исправа, странките и правната работа (на пример: Оду. бр. _____ од _____ НН-странки ММ или УЗП. бр. _____ од _____ странка НН).

Смислата на издавањето на ваквата потврда е да му послужи на третото лице, кое има правен интерес, потоа да побара од судот, пред кој води или ќе води евентуален спор, од нотарот привремено да му се одземе нотарската исправа во смисла на членот 41 од Законот за нотаријатот. Исто така ваквата потврда може да му послужи на трето лице, кое има правен интерес, да

побара увид, односно извод од соодветната јавна книга. Ако таквата потврда содржи само вид на уписник и број, без странките и правната работа, истата би била беспредметна, а што веројатно не е намера на законот.

4. Нотарските исправи и правото на слободен пристап до информации од јавен карактер

Во членот 30 од Законот за нотаријатот со кој се утврдува содржината и се дефинира нотарската тајна, истовремено во ставот 4 се утврдува должноста на нотарот „да овозможи пристап до информации од јавен карактер, согласно со Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер“. Во овој специјален закон:

- утврдени се „**имателите на информациите**“ (во кои влегуваат и нотарите како лица кои вршат јавни овластувања);

- дефинирана е „**информацијата од јавен карактер**“, а тоа е информација во која било форма која ја создал и со која располага имателот на информацијата (член 3);

- правото на слободен пристап до информации од јавен карактер широко е поставено, односно такво право **штоaat спите правни и физички лица кои не мора да го образложат своето барање**, освен дека се работи за барање за пристап до информации (член 14 и член 16);

- утврдени се исклучоци за слободен пристап до информации, како што е и за „личен податок чие откривање би значело повреда на заштитата на личните податоци (со можност да се одобрят пристап и до класифицирани информации), ако со објавувањето на таквата информација **последиците врз интересот кој се заштитува се помали од јавниот интерес што би се постигнал со објавувањето на информацијата** (член 6 став 1 точка 2 и став 3 од Законот).

Несомнено, нотарските исправи не се информации од јавен карактер и не подлежат на слободниот пристап до нив од физичките и од правните лица, освен јавните исправи доставени до соодветните јавни регистри. Сепак и нотарите, како и Нотарската

комора, се должни да овозможат слободен пристап до одредени информации, како што е тоа утврдено во Правилникот за нотарската тајна и слободниот пристап до информации од јавен карактер донесен од Собранието на НК на РМ на 28.03.2009 година и објавен во „Нотариус“ бр. 9, а за што овде нема да се зборува.

Сепак, во практиката се постави прашањето дали одлуките на Дисциплинскиот совет со кои е ослободен одреден нотар од дисциплинска одговорност или му е изречена одредена дисциплинска мерка може за тоа да биде известен **подносителот на претставката, ако го бара тоа**.

Согласно членот 132 став 2 од Законот за нотаријатот, „конечната одлука за изрекување дисциплинска мерка им се доставува лично на нотарот и на министерот за правда“. Од оваа одредба произлегува, иако изрично не се наведува, дека **не би требало** одлуките за дисциплинска одговорност на нотарите или нивното ослободување од дисциплинска одговорност да им бидат достапни на подносителите на претставките. Меѓутоа, согласно Законот за постапување по претставки и предлози, под претставки се подразбира секое писмено или усно обраќање до органите и службите што вршат јавни овластувања, заради заштита и остварување на своите права и интереси и јавните интереси утврдени со закон (член 2), а органот кој постапува по претставката е должен да му одговори на подносителот за **основаноста и за резултатите од постапувањето во рок од 15 дена** (член 9) и ако на подносителот на претставката му е повредено право или му е нанесена штета, органот кој постапува по претставката ќе му укаже на надлежниот орган и ќе побара да се преземат потребните мерки за отстранување на повредата, односно причинетата штета (член 15).

Имајќи го предвид овој закон, би требало подносителот на претставката, на него-во писмено барање, да се информира за одлуката на Дисциплинскиот совет за ослободување, односно за мерката изречена по повод поднесената претставка (а не и препис на одлуката).

Се поставува и прашањето дали ваквото известување треба да го даваат органите на Нотарската комора или ако претставката е поднесена до Министерството за правда, па врз основа на неа е поведена дисциплинска одговорност, известувањето треба да го дава Министерството за правда?

Во овие случаи би требало да биде препуштено на волјата на подносителот на претставката – ако се обратил до Министерството за правда до кое ја поднел претставката, добро е од таму да добие и **одговор за резултатите од постапувањето**, а ако подносителот на претставката се обрати до Нотарската комора, без оглед каде е поднесена претставката, а веќе е спроведена дисциплинска постапка и е донесена одлука од Дисциплинскиот совет при Нотарската комора, одговорот/ известувањето може да го даде и Нотарската комора.

5. Можни предлози на мислења

Останувајќи засега на погореизложениите мислења и толкувања на одредбите на Законот за нотаријатот кои непосредно заираат и се однесуваат на изложената тема, би било корисно во евентуалните престојни измени на Законот за нотаријатот, меѓу другото, појасно и потполно да се уредат следните прашања:

1) **Содржината на нотарската тајна** од членот 30 на ЗН, а особено елементите на поимот „од личен карактер“, како и евентуалното предвидување на можноста за воспоставување баланс меѓу општиот интерес или интересот на трето лице и чувањето на нотарската тајна во смисла на членот 150 став 2 од КЗ, според кој нема кривично дело – неовластено откривање тајна, ако тајната е откриена во општ интерес или во интерес на друго лице **кој е по-претежен од интересот за чување тајна** или членот 6 став 3 од Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер (Во Законот на Хрватска и на БиХ, на пример, не е предвиден поимот „од личен карактер“);

2) **Да се прецизира кругот на субјектите на кои ќе им се дозволи пристап (извод и**

препис) до нотарските исправи (член 77 од ЗН).

(На пример, во Законот на Хрватска, член 97 став 3, предвидено е: на трети лица ќе им се дозволи разгледување на исправите и издавање на нивните преписи, ако го направат веројатен својот правен интерес и ако не постои оправдано сомнение дека би можеле да ги злоупотребуваат, или ако тоа им го допуштат лицата од претходниот став, а тоа се странките, корисниците, законските застапници и наследниците и другите универзални правни наследници на странките - учесниците и корисниците);

3) **Да се утврди појасно содржината на потврдата за постоење одреден упис во уписниците и поимот „правен интерес“, односно „оправдани причини“ и можноот однесување на нотарот, одлучувајќи по писменото барање (член 79). На трети лица (според Законот на Хрватска, член 106, „потврда за постоење јавно бележнички акт“) - кои имаат право да бараат препис (според членот 97), ќе им се издаде на нивно барање, потврда дека кај јавниот бележник се наоѓа јавнобележничкиот акт или дека му е предадена изјавата на последна волја на јавниот бележник;**

4) Да се оцени и евентуално појасно да се утврди дали одлуките на Дисциплинскиот совет при Нотарската комора **треба да бидат достапни за подносителите на претставките, или за трети лица кои имаат правен интерес**, или овие одлуки треба да имаат третман и значење на „информации од јавен карактер“ достапни за секое заинтересирано физичко и правно лице, согласно Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, во смисла на членот 6 став 3, според кој се ценят и се врши баланс меѓу интересот кој се заштитува со јавниот интерес.

15.09.2009 година

НЕДОСТАТОЦИ ВО СОСТАВУВАЊЕ НА НОТАРСКИ АКТИ КАКО ОСНОВ ЗА КАЗНЕНА ОДГОВОРНОСТ НА НОТАРОТ

д-р Драган Тумановски - судија на Врховниот суд на Република Македонија

По истекот на повеќе од 10 години од воведување на нотаријатот, одредени одредби коишто сметам дека се јасни и децидни, претставуваат сериозен проблем за натамошното функционирање на нотаријатот, гледано од два спротивни правца - разбирањето на овие одредби во рамките на нотаријатот и разбирањето на овие одредби надвор од нотаријатот. Мислам дека и во едниот и во другиот правец постојат недоразбирања што судската пракса исфрли на виделина состојби, дилеми и проблеми коишто мораат по секоја цена да се надминуваат и во едниот и во другиот правец, бидејќи фрлаат една непријатна слика за севкупноста на нотаријатот во Република Македонија и, воопшто, за правниот промет и сите други постапки во работата на нотарот.

Сакам да укажам на неколку одредби од Законот коишто за вас не се новини и не претставуваат никаква новина, но и самите ќе се уверите дека тоа претставува нешто за коешто уште еднаш треба заедно, во една смирена сериозна атмосфера, да се разгледа и да се видат сите овие недостатоци.

Моето искуство од кривичен правен аспект укажа на одредени работи коишто сакам да ги споделам со вас. Имено, согласно членот 5 од Законот за нотаријатот, определено е дека нотарските работи се вршат со примена на начелото за гарантирање на законито вршење на работите, одговорност за причинетата штета во вршење на нотарските работи, диспозиција и неспорност на правниот однос, надзор над законитоста во вршење на нотарските работи и надоместок за извршената работа.

Согласно членот 26 од истиот закон, каде што е определена службената должност на нотарот, е укажано дека нотарот е

должен нотарските службени дејствија да ги врши совесно, чесно и непристрасно во согласност со Уставот и законите на Република Македонија и со ратификуваните меѓународни договори и да ги заштитува интересите на странките. Нотарот е должен да одбие службено дејствие кое е спротивно на Уставот и законот и ратификуваните меѓународни договори, јавниот ред и мир и Кодексот на професионалната етика и морал. Нотарот не смее да посредува при склучување правни работи или во врска со нив да даде гаранција или да даде друго обезбедување за странката. Одредбите на овој закон се однесуваат на лица кои се вработени кај нив и тие се должни да се грижат и да не вршат такви работи.

Согласно членот 28, определено е дека нотарот не смее без оправдани причини да одбие преземани службени дејствија. Нотарот не смее да преземе ниту службени дејствија со лице кое знае или мора да знае дека постои законска причина поради која лицето е неспособно да преземе или да склучи определена правна работа. Нотарот ќе одбие преземени службени дејствија ако странките немаат уредно овластување во согласност со прописите со кои е уредено преземањето на таквото дејствие!

Понатаму, во одредбата на членот 46 е определено дека исправите за правните работи врз основа на кои се врши пренос на правото на сопственост за физичка делба на недвижност, односно размена на недвижност, нотарот ги потврдува согласно со одредбите на овој закон, само ако претходно утврди дека се исполнети условите за постапката предвидена со посебни закони, во спротивно ќе постапи согласно членот 28 ставови 2 и 3 на овој закон. Во ставот 2 е предвидено дека ако е во прашање потвр-

¹ Закон за нотаријатот „Службен весник на РМ“ бр. 55/07, 86/08

дување исправи или врз основа на кои се врши пренос на правото на сопствена физичка делба на недвижност, односно размена на недвижност, како и ако една од договорните страни се јавува Република Македонија, нотарот е должен да испита дали е добиено мислење од јавниот правобранител, а доколку за предметната исправа не е добиено мислење од јавниот правобранител, нотарот за тоа ќе го извести јавниот правобранител и ќе го одложи потврдувањето на исправата, додека не биде дадено мислењето, а најдоцна во рок од 30 дена, а ако јавниот правобранител не даде мислење во определениот рок, нотарот ќе изврши потврдување на исправата како да е дадено мислење.

Исправите потвредени спротивно на одредбите од овој член немаат сила на јавна исправа и се сметаат за апсолутно ништовни.

Во одредбата од членот 55 точка г, е определено дека нотарскиот акт треба да содржи изјава на нотарот за начинот на кој го утврдил идентитеот на странките и учесниците и, членот 56, кога нотарскиот акт е апсолутно ништовен, е определено дека не се почитувани одредбите од членот 55 став 1 точка б, в, г, и з на овој закон.

Исто така, проблематично е прашањето на членот 63 точка 5, при заверка на потписот, каде нотарот е задолжен да ја запознае странката дека се потврдува само потписот, но не и содржината на исправата и дефинитивно членот 76 каде е уредено прашањето на полномошно. Во постапка пред нотарот за правни работи за кое тоа по закон е дозволено, учесникот може да преземе действие преку полномошник, доколку истиот приложи уредно полномошно. За правните работи од ставот 1 на овој член, со кој се врши располагање и оптоварување на имотот на владетелот, полномошното мора да биде специјално, изрично да бидат наведени дејствијата кои може да ги преземе полномошникот, а оспорената и укината одредба од Уставниот суд исто не може да биде постара од три месеци.

Главно, тие се одредбите од Законот во коишто при конкретно работење на нотарот

се повикуваат органите на државната пријуда и сметаат дека кога утврдуваат кривична одговорност на нотарот, ја толкуваат на начин коишто е непримерен, несекојдневен и предизвикува неосновани обвинувања, а од друга страна непочитувањето на овие одредби од Законот доведе до низа постапки коишто се во процедура или веќе се изречени правосилни осуди. Каде е проблемот?

Ако нотарските работи се вршат со примена на начелото на гарантирање на законито вршење на работите, тоа подразбира секојдневно, макотрпно следење на целокупната правна проблематика, личноста на самиот нотар од аспект на законито вршење на работите, што е висок праг на однесување, признале или не, што се бара од страна на нотарот, а тоа значи понатамошна одговорност за причинетата штета во вршење на нотарските работи, диспозиции на правниот однос, надзор на законитоста во вршењето на нотарските работи и надоместок за извршените работи. Но, да се добие последното, веројатно во некои постапки коишто се во судска процедура, се пресекнуваат сите овие работи. Начелото е загарантирано за законито вршење на работите, одговорност за причинетата штета, диспозицијата и неспорност на правниот однос, надзор на законитоста, а треба да се дојде до надоместок за извршената работа. Мислам дека повеќе не е потребно да се елаборира тоа понатаму.

Постои одредба коишто се занемарува или се толкува на начин коишто е непримерен, а од друга страна се толкува и на начин коишто органите на прогонот членот 26 точка 2 го врзуваат со целокупната кривична одговорност на нотарот. Таму се вели дека нотарот е должен да одбие службено действие во спротивно на Уставот и на Законот, ратификувани во меѓународниот договор и јавниот ред и мир и Кодексот на преостанатата етика и морал.

Првата дилема се воспоставува на неколку нивоа. Првата реченица говори дека тоа е спротивно на Уставот и на Законот. Тоа е дефинитивно еден широк дијапазон во однос на одбивањето на службеното дејствие на Уставот, на Законот, на меѓу-

нанродните договори коишто се и стандард во однос на постапувањето на судијата. Со спротивно постапување од ова се уредува постапката за одговорност на судијата. Понатаму, прашањето на јавниот ред и мир и Кодексот на професионалната етика и морал гледано однадвор има сериозни недоразбирања што се на штета на нотарите. Значи, дали нотарот мора и може да одговара за втората реченица од аспект на кривична одговорност кога ќе ги повреди правилата на јавниот ред и мир и Кодексот на професионалната етика и морал? Кои се тие јавен ред и мир и во кој дијапазон може да му се препише тоа, значи е прашање на толкување на одреден орган коишто нема јасен стандард кога јавниот ред и мир со одбивањето е повреден или тоа е сторено со преземањето на дејствието.

Од друга страна, во членот 28 став 3 се вели дека нотарот ќе ја одбие преземаната службена должност доколку странките немаат уредно овластување согласно прописите со кои е уредено преземањето на таквото дејствие. Овие две одредби од членот 26 став 2 и членот 28 став 3 кореспондираат и воспоставуваат еден сериозен баланс во коишто во членот 26 став 1 е определено дека нотарот е должен службените дејствија да ги врши совесно, чесно и непристрасно согласно Уставот и Законот на Република Македонија, ратификуваните меѓународни договори и да ги заштитува интересите на странките.

Дали е прашањето во однос на позицијата на нотарот како тој да се заштити, ако се има предвид дека тој работи од аспект на начелна диспозиција и дека тоа е интерес на странката и заштита на интересот на странката? Значи, тоа не смее да се толкува како во некои постапки коишто се на штета на нотарите дека нотарот постапувал така, но заборавил дека таа негова заштита и интересот на странките треба да се прават во согласност со Уставот и Законот на Република Македонија и ратификуваните меѓународни договори.

Од друга страна, за сè што органите на прогон сметаат дека нотарот погрешил, не познавајќи ја целината на законот и дру-

гите закони, тоа го ставаат во одредбата на членот 28, каде нотарот бил должен да одбие преземена содржина, доколку странките немаат уредно овластување, или од членот 26 став 2, и сега при овие овластувања, доаѓаме до непотребни недоразбирања коишто и на највисоко ниво треба да се расчисти ова прашање на сите теми и дилеми коишто беа присутни и беа определувани на начин кој што се толкуваше арбитрарно. Понатаму, одредбата од членот 46 говори за одредени недостатоци и пропусти, но тие не можат да бидат ништо повеќе, ниту помалку апсолутни пропусти на страна на нотарот. Но, прашањето е сега дали кога јавниот правобранител не дава мислење во определениот рок, нотарот ќе го изврши потврдувањето на исправата како да е дадено такво мислење?

За нормален човек, за нормални постапувања, сè е јасно, но прашањето е дали подолг временски период, како и на кој начин во севкупната документација тоа може да биде во заштита на постапувањето на самиот нотар, кога праксата говори дека јавниот правобранител тешко може да ја следи таа динамика на давање мислења во тој определен рок. Веројатно праксата понатаму ќе исфрли други и слични прашања.

Дефинитивно, во одредбата од членот 55 се вели дека во содржината на нотарскиот акт треба да има изјава на нотарот на начин на кој го утврдил идентитетот на странките учесници. Обично тоа се толкува дека тоа е прост увид во идентификациските документи и дека тој увид нотарот може да го изврши каде сака, кога сака и сл. Оваа одредба на нотарите, погледнато однатре, е јасна, но оваа одредба погледано однадвор подразбира едно средно решение, значи учесниците мораат да бидат присутни лично, за да се влезе во дејствието и да се утврди идентитетот на странките и на учесниците. Тоа не подразбира какви било претходни или дополнителни идентификацијии во кои од страна на нотарите се вршат пропусти и доаѓа до несакани дејствија кои се присутни.

Се заборава дека странките повторно не доаѓаат, се изигрува довербата што ја пока-

жал нотарот во однос на разбирањето и, второ, тоа се факти коишто се непоправливи. Странката може да почине во меѓувреме, да загине во сообраќајна несреќа или сл. и содржината на нотарскиот акт да биде таква како што не треба да биде.

Членот 56 го определува тоа како апсолутен ништовен акт, а во точката г се вели дека не се почитува одредбата од членот 55 став 1 точки б, в, г и з на овој закон.

Понатаму, прашањето на членот 63 точка 5, признавањето потпис, нотарот е должен да ја запознае странката дека се потврдува само потписот, но не и содржината на исправата. Мислам дека се водат неколку постапки околу ова прашање коишто има страшни недоразбирања, не од страна на нотарите, туку од страна на органите на прогонот коишто им ставаат на нотарите товар за коишто Законот ја расчистил таа дилема, а дефинитивно тоа говори за апсолутно недоразбирање на овој вид. Дефинитивно странките така гледаат на работата, штом нотарот ставил потпис, значи таа работа е верификувана со целосна законитост на односи и постапување.

Веројатно погрешни толкувања предизвикува и ставот 4, а тој не е одговорен за содржината на писменото укажување, ниту е должен да испитува дали учесниците се овластени за таа правна работа. Мислам дека во некоја идна измена на Законот, ова прашање треба дефинитивно да се тргне како формулатија, бидејќи е на штета на правната сигурност во однос и на битноста на заверката на документот коишто го заверил нотарот, како заверка на потпис.

Сигурно недоразбирања има и во членот 76 во постапката пред нотар за правни работи за кој тоа според закон е дозволено, каде учесникот може да преземе действие преку полномошник, доколку истиот приложи уредно полномошно. Ова е одредба којашто е јасна и којашто не создава дилеми, но погледнато однадвор, има сериозни недоразбирања, за што Уставниот суд мораше да интервенира со одлуката У. бр.170/2007 од 30.01.2008 година кога ги укина заборовите „да не биде постаро од три месеци“².

Вие знаете дека за таа одлука вам веројатно ве интересираат трите месеци, но во содржината на одлуката, ако се погледне внимателно, Уставниот суд укажал на многу суштествени прашања коишто треба да се почитуваат и си дозволувам да изнесам дел од образложението.

Во анализата на одредбите од Законот за нотаријатот, судот утврдил дека законодавецот ги нормирал постапките пред нотарот и нотарските акти кога тие претставуваат извршна исправа на странките. Поврзаноста на нотарскиот акт странката, како властодавател на полномошно или на друго лице и другата страна во правното дело и извршноста на нотарскиот акт се елементи кои според судот неразделно мора да се разгледуваат во контекст на Законот за облигацијски односи, заради следење на принципот на владеење на правото во правниот поредок во Република Македонија, од аспект дали временски ограничната важност на полномошното според силата на законот го доведува во прашање наведениот уставен принцип и други норми од Уставот.

Според одредбите од Законот за облигацијски односи, полномошното се дефинира како овластување за застапување што властодавецот, со правна работа, му го дава на полномошникот и формата пропишана со закон за некој договор или за некоја друга правна работа важи и за полномошникот за склучување на тој договор.

Притоа, полномошникот може да ги преземе само оние правни работи за чшто е овластен, а властодавецот може по своја волја да го стесни или да го отповика полномошното. Исто така, полномошното престанува со престанок на правното лице како полномошник, или по смртта на полномошникот или со престанок на правното лице како давател или по смртта на лицето кое го довел властодавецот, освен ако започнатата работа не може да се прекине без штета за правните субвенции или ако полномошното важи и во случај на смрт на давателот, по неговата волја или со оглед на природата на работата.

² У. бр.170/07 од 30.01.2008 „Службен весник на РМ“

Тргнувајќи од анализата на уставните законски одредби, судот утврдил дека со определбата на оспорениот член 76 став 2 од Законот за нотаријатот, важноста на полномошното трае 3 месеци кога во постапката пред нотарот странките, со правна работа, вршат располагање и утврдување со имот, се повредуваат одредбите на членот 8 став 1 алинеи 3, 5 и 7 од Уставот, кој се однесуваат на владеење на правото, правната заштита на сопствениците, слободата на пазарот и претприемништво. Во членот 30 став 1 се гарантира правото на сопственост и правото на наследување и никако не може да му биде одземена или ограничена сопственоста и правото кое произлегува од неа, освен да се работи за јавен интерес утврден со закон, како и според членовите 55 став 1 и 58 став 1 од Уставот, со кои се гарантира слободата на пазарот и претприемништвото и сопственоста и трудот, кои се основа за управување и учество во одлучувањето.

Ова е така поради тоа што овие уставни одредби не даваат уставен основ за законодавецот без постоење јавен интерес да се регулира по сила на законот ограничување на правото на граѓанинот, да располага со сопственоста, односно да преземе правни работи со кои ќе врши располагање и оптоварување на имотната сопственост, сами или преку полномошник, во постапки пред нотар во време и на начин кои тие ќе ги определат.

Според тоа, судот утврди дека со правната важност за извршување на нотарскиот акт за имотните дела на кои се однесува членот 76 од Законот за нотаријатот, всушност суштински се донесува во прашање исклучиво од намерата на законодавецот да се меша во времетраењето на полномошното, како во ставот 2 од наведениот член на законот, спротивно од волјата на субјектот на правото. Притоа, треба да се има предвид дека властодавателот, дејствувајќи во доменот на својот имотен правен интерес, може да го стесни и да го отповика полномошното и да раководи со дејствија поврзани со времетраењето на полномошното во договор со лицето кое е пол-

номошник и во зависнот од условите кои се дозволени според закон за преземање на дејствијата преку полномошникот.

Оттука, судот утврди дека оспореноста на членот 76 став 2, во делот на истото, не може да биде постара од три месеци, што според Законот за нотаријатот не е во согласност со Уставот.

Навистина е јасна и конкретна одлуката на Уставниот суд дефинитивно да ја расчисти дилемата околу прашањето коишто е вон нашиот правен промет за што. Доста постапки по овој основ на неосновани обвинувања се на штета на давателите или прашањето на повикување или стеснување на полномошното е прашање исто така и на време во коишто нотарите мора да бидат внимателни на следната обврска во однос на употребата на ваквото издадено полномошно, легално со одреден датум и време, кога странките го злоупотребуваат истото во однос на случувањата на овие правни дела, можно е за таквото повикување и стеснување да се оди пред друг орган или пред друг нотар или пред дипломатско-конзулатарно преставништво, а со тоа да не се извести ополномоштеното лице, а со тоа да го доведе исто така нотарот во една незавидна положба за што има неколку работи во однос на постапувањето според барањето. За среќа, има необвинети нотари, но обвинети лица, коишто се обидуваат на овој начин да покажат и да докажат дека во моментот на склучувањето на правното дело лицето кое што дало полномошно нема такво овластување, односно му било отповикано таквото полномошно. Со тоа полномошно, во обем во коишто е дадено, имаме случај на продавање недвижност на едно, друго, трето, четврто или петто лице.

Сакам да укажам дека уште ако се влезе во некоја сериозна длабинска анализа, ќе дојдеме до прашања коишто ги поставив како елементарни тези на самиот почеток. Кое е недоразбирањето на незнането и неспособноста во рамките на нотаријатот, а кое е недоразбирањето, незнането и неспособноста на нотаријатот, но дефинитивно, ако сфатите или ако се сфати или јасно определи дека сепак корист од страна на

нотарот или на нотаријатот нема, двојна е штетата во однос на вакво или онакво однесување и затоа со ова не сакам да бидам ниту погрешно разбран, туку сакам да укажам, да осветлам некои решенија и одредби од законот коишто во судската практика се појавуваат како погрешно толкување на органите на прогонот спрема нотаријатот или воопшто, гледањето на граѓаните спрема нотаријатот, но има и индикации

коишто упатуваат на вакви или слични однесувања и постапувања во рамките на нотаријатот. Значи, време е ова прашање во некоја блиска иднина уште еднаш да се разгледа и да се видат сериозните недоразбирања коишто постојат во тие сегменти, а дефинитивно доведуваат до состојба на неоснован прогон на штета на нотаријатот, односно на поединецот, на нотарот, изразена во постапката.

ЗАДОЛЖИТЕЛНО ОСИГУРУВАЊЕ ОД ПРОФЕСИОНАЛНА ОДГОВОРНОСТ

Ранко Максимовски, судија на ВСРМ, во пензија

Поставување на проблемот

1. Осигурувањето врши значајна улога во областа на одговорност за причинета штета. Предвидувајќи можност за штета, кон осигурување приоѓаат како оние кои се изложени на опасност да претрпат штета, така и оние кои во нивната редовна активност се излагаат на можноста на друг да му причинат штета. Притоа, некои лица го осигуруваат имотот, својот живот или телесниот интегритет, а другите се осигуруваат од одговорност. Меѓутоа, заедничко на едните и на другите осигурувањето им е корисно од повеќе аспекти. На оштетениот, со осигурувањето за платена соодветна премија на осигурителното друштво, му се обезбедува надомест. Оштетениот, кој порано бил осигуран, ќе добие надомест и кога ќе се покаже дека штетникот е инсолвентен. Од друга страна, штетникот кој се осигурал со тоа, му ја префрлил на осигурувачот својата евентуално идна обврска да ја надомести штетата која би ја причинил со својата дејност. На тој начин, тој избегнува да биде имотно уништен во случај да причини голема штета.

Осигурување од одговорност е правен однос кој настанува врз основа на договор или закон, со што осигурувачот се обврзува според начелата на взаемност и солидарност, преку наплата на определен износ (премија), кога ќе настапи осигуран штетен настан, кој претставува осигуран случај, да му исплати на осигуреникот или на некое трето лице (корисник на осигурување) надомест во вид на обештетување.

1.1. Треба да се истакне дека осигурувањето од одговорност, иако е дел од имотното осигурување, сепак тоа се разликува од осигурување предмети (на пример: возило), бидејќи поседува свои посебни својства, и тоа: Првото својство е што предмет на

осигурувањето од одговорност не е определен предмет, туку редовно имотот во целина, затоа што долгот од одговорност влијае, се наплаќа од имотот на осигуреникот. Второто својство е што не може однапред да се утврди осигурената вредност, па таа вредност не може да биде елемент за пресметување надомест за осигурување. Трето, осигурената сума е горната граница на обврската на осигурувачот, но таа не може да биде доказ за висината на сторената штета, бидејќи штетата може да биде повисока или помала и тој правен проблем се решава според општите правила за одговорност на штетникот. Четврто, при осигурување од одговорност се јавуваат три лица: осигурувач, осигуреник и трето лице спрема кое осигуреникот може да биде одговорен за надомест на штета.

Според основите за настанување, осигурувањето од одговорност може да биде: а) доброволно, за коесе договора од економски причини, кога осигуреникот сака својата одговорност спрема трети лица да ја пренесе на осигурувачот; б) задолжително, кога законот со присилни прописи утврдува општ интерес или во интерес на оштетениот обврска на определена категорија лица да склучат договор за осигурување.

Интерес на овој напис е да се осврне на задолжителното осигурување од професионална одговорност на нотарите, сумата за осигурување, осигурување од одговорност, трошоци на спорот за одговорност на осигуреникот, сопствено право на оштетениот и директно барање (тужба) и одговорност на нотарот и осигурувачот.

Задолжително осигурување на нотарите

2. Во одредбите на членот 12 став 1 од Законот за нотаријатот¹ е предвидена законска

¹ Закоапот е објавен во „Службен весник на РМ“ бр. 55/2007 и 86/2008

обврска нотарот пред започнување со работа да се осигура од одговорност за штета која би можел да им ја причини на трети лица од вршење на нотарската служба. Оваа одредба фактички пропишува еден од условите за почеток со работа на нотарот задолжително професионално осигурување од одговорност. Предвидена е и должност на нотарот уредно да го продолжува осигурувањето од одговорност за штета, став 5 од овој член.

Ако нотарот уредно не го продолжи своето осигурување од одговорност за штета или не ѝ плаќа надоместок за осигурување на Нотарска комора, ќе биде разрешен од страна на министерот за правда, член 16 став 1 точка ѓ од Законот.

2.1. Освен законската обврска за осигурување од одговорност на нотарите, во нашиот правен систем ваква обврска е предвидена и за други лица кои извршуваат јавни овластувања. Така, извршителите, пред да започнат со работа, треба да презентираат, покрај други докази, и склучен договор за осигурување од одговорност за штета сторена на трети лица, член 37 став 1 алинеја 3 од Законот за извршување², а доколку уредно не го продолжува своето осигурување од одговорност, е услов за разрешување, член 64 став 1 алинеја ѓ од Законот.

Постои обврска на стечајните управници да заклучат договор за осигурување од одговорност за штета која може да биде сторена со вршење на работата, а договорот мора да се склучи најдоцна до 31 декември претходната година, член 28 став 1 и 2 од Законот за стечај³.

Ако договорот, односно полисата за осигурување не биде доставена до министерот за економија во рок од седум дена од денот на склучувањето на договорот, министерот за економија ќе донесе решение за престанок на лицентата за овластен стечаен управник.

2.2. Во споредбеното законодавство на другите држави, кое беше достапно при работењето на овој текст, за нотарите е предвидена законска обврска да се осигураат од

одговорност за надомест на штета со тоа што утврдувањето на условите за осигурување е уредено различно.

а) Во Законот за нотаријат на Федерација Босна и Херцеговина е пропишано во членот 59 дека нотарот е должен пред почетокот со работа да се осигура од одговорност за штета која би можел да им ја причини на трети лица при вршење на својата службена должност. Тоа осигурување го опфаќа и осигурувањето од одговорност за работата на заменик-нотарот, нотарскиот полномошник и другите лица вработени во нотарската канцеларија, став 1. Осигурување од одговорност се врши така што секој нотар треба да склучи договор за осигурување со соодветно друштво за осигурување и тоа осигурување уредно и навремено да го продолжува, став 3. Меѓутоа, условите за осигурување заеднички ги утврдуваат осигурителните друштва и Нотарската комора, став 4. Нотарот ќе биде разрешен ако не се осигурал од одговорност со склучување договор за осигурување или не ѝ плаќа надомест за осигурување на Нотарска комора, член 32 став 1 точка б од Законот.

б) Во Законот за нотарите на Република Српска⁴ е уредено дека нотарот е должен пред почетокот со работа да се осигура од одговорност за штета која би можел да им ја стори на трети лица при вршење на својата службена должност. Осигурувањето го опфаќа и осигурувањето од одговорност за работата на заменик-нотарот, нотарскиот полномошник и другите лица вработени во нотарската канцеларија, член 54, така што секој нотар треба да склучи договор за осигурување со соодветно осигурително друштво, став 3. Условите за осигурување заеднички ги утврдуваат осигурителните друштва и Нотарската комора, став 4. Нотарот ќе биде разрешен ако не се осигурал од одговорност со склучување договор за осигурување или не ѝ плаќа надомест за осигурување на Нотарската комора.

в) Нотарите во Република Хрватска се должни пред почетокот со работа да се

² Законот е објавен во „Службен весник на РМ“ бр. 35/2005; 50/2006; 129/2006; 8/2008

³ Законот е објавен во „Службен весник на РМ“ бр. 34/06

⁴ Законот е објавен во „Службен гласник Републике Српске“ бр. 86/2004

осигураат од одговорност за штета која би можеле да им ја причинат на трети лица, вршејќи ја својата службена должност, член 17 став 1 од Законот за јавно бележништво⁵. Осигурувањето ги опфаќа и вработените во нотарскиот уред (став 3), уредно продолжување на осигурувањето од одговорност (став 4). Условите за осигурување заеднички ги утврдуваат осигурувачите со договор со Министерството и со Комората, со тоа што осигурувачите се должни за секоја наредна година, пред истекот на тековната година, да определат свој осигурувач кој ќе ги застапува. Ако осигурувачите не постапат така, најдоцна до крајот на октомври во тековната година, засталникот на осигурувачите ќе го определи Министерството (став 8). Нотарот ќе биде разрешен ако уредно не го продолжува или не ѝ плаќа надомест за осигурување на Комората.

г) Осигурување од одговорност за штета сторена при вршење дејност пред почеток на вршење работа е обврска на нотарите и според членот 18 од Законот за нотарите на Република Црна Гора⁶, со тоа што осигурувањето ги опфаќа просторите и предметите примени во депозит во случај на оштетување, уништување или изгубување (став 1). Комората може со осигурителното друштво за своите членови да склучи колективен договор за осигурување, во кој случај нотарите се должни да ѝ плаќаат на Комората надомест за осигурување од одговорност (став 2). Нотарот ќе биде разрешен ако уредно не го продолжи осигурувањето од одговорност или не ѝ плаќа надомест на Комората во случај колективно осигурување (член 23 став 1 точка 6).

2.3. Од цитираните законски обврски на нотарите за задолжително осигурување од професионална одговорност може да се сумираат определени заклучоци:

а) Постои законска обврска нотарите пред почетокот со својата службена работа да склучат договор за осигурување од одговорност со осигурително друштво и тој договор уредно да го продолжуваат

пред истекот на тековната година и да ја известуваат Нотарската комора;

б) Ако нотарот не го продолжува договорот за осигурување од одговорност, се разрешува од должноста. Тоа е санкција која ја предвидуваат законите во наведените држави. Причината за вакви законски решенија произлегува од фактот дека државата не одговара за штета што ќе им ја стори нотарот во својата работа на трети лица, туку тој како штетник сноси одговорност според општите правила за одговорност за штета. Меѓутоа, ако нотарот од кои биле причини нема имот или е инсолвентен и не може да се наплати штетата или таа е висока, се наметнува како нужност во општеството да се заштити оштетениот преку осигурување кај осигурителните друштва и преку платена премија, се префрла одговорноста. На тој начин се создава определена сигурност при надоместување на сторената штета;

в) Во однос условите за осигурување од одговорност и изборот на осигурителното друштво, законските решенија се различни. Во законите на Република Македонија и на Република Црна Гора нотарите сами избираат осигурително друштво со кое ќе склучат договор за осигурување и за условите, а нотарските комори можат да го преземат осигурувањето од одговорност за штета за сите нотари, а овие се должни да плаќаат надомест, односно да се склучи колективен договор за осигурување со избран осигурувач.

Нотарската комора на РМ, во еден период порано, се обидела со колективно осигурување од одговорност да ги осигура сите нотари и бил склучен договор со осигурително друштво.

Меѓутоа, нотарите во текот на извршување на договорот спрема Нотарската комора неуредно го плаќале надоместокот за осигурувањето, и покрај преземените соодветни мерки, а тоа резултирало со раскинување на ваквата практика и се преминало на индивидуално осигурување.

Во Република Хрватска, во Федерацијата Босна и Херцеговина и во Република

⁵ Законот е објавен во „Народне новини“ бр. 78/93, 29/94, 16/07

⁶ Законот е објавен во „Службен лист на Р. Црна Гора“ бр. 68/05

Српска законски е уредено дека условите за осигурување заеднички ги утврдуваат осигурувачите во договор со Министерството за правда и со нотарската комора, односно со осигурувачите и со нотарската комора.

Веднаш треба да се нагласи дека определување услови за одговорност за сторена штета и осигурувањето е значаен сегмент од доменот на осигурувањето затоа што треба да се уреди широк спектар на права и обврски меѓу осигурувачот, осигуреникот и трето оштетено лице. Така, треба да се утврди сумата на осигурувањето, изворот на опасност, што се смета осигурен случај, штети кои се исклучени од осигурувањето, плаќањето премија, висината на надомест на штета, правото на регрес и слично. Уредувањето заеднички услови за осигурување е интерес на нотарите, како осигуреници, на осигурувачите и на оштетените, а треба да се ангажира Нотарската комора и Министерството за правда. Од тие причини сметаме дека е оправдано и корисно да се прифати практиката на нотарите од оние држави каде се утврдуваат заеднички услови за осигурување меѓу заинтересираните субјекти, а да се напушти или сведе на минимум поединчното договорање на условите меѓу нотарот и осигурувачот, а што доведува до различни решенија по суштествени прашања.

Сума на осигурување

3. Осигурената сума е битен елемент (*essentialia negotii*) на договорот за осигурување од одговорност што тоа е исклучително мерило за опфатот на обврската на осигурувачот. Осигурената сума е горната граница за обврските на осигурувачите и не стои во никаква врска со претрпената штета, на пример: ако настане осигурен случај, осигурувачот има обврска да ја плати целата осигурена сума или само нејзин дел, а не е должен да ја надомести вистинската претрпена штета, ако таа е поголема од осигурената сума. Од тие причини, осигурената сума во договорот мора да се определи, односно утврди во полисата за осигурување. Основен принцип е дека сумата на осигурување се определува меѓу

договорачите спогодбено. Меѓутоа, со посебен закон може да се отстали од општото правило по кое осигурената сума се утврдува спогодбено меѓу договорните страни.

Сумата на осигурување, поимно, е паричен износ предвиден со договорот или со закон, кој претставува најголем можен износ на надомест од осигурување, а одговара на вредноста на предметот од осигурувањето.

Во одредбите на членот 12 став 2 од Законот за нотаријатот е предвидено дека најнискиот износ на осигурување изнесува 50.000 евра во денарска противвредност. Тоа значи дека под оваа сума, како долна граница, не може да се договора за понизок износ на осигурување. Меѓутоа, во ставовите 3 и 4 на овој член е пропишано дека ако нотарот оствари награда поголема од осигурената сума во претходната година, плаќа осигурување во висина на остварената награда. При измена на условите за осигурување и висината на износот за осигурување, нотарот е должен во рок од 30 дена да го усогласи своето осигурување со изменетите услови и износи и за тоа да ја извести Комората. Вака поставените обврски на нотарот да го усогласува осигурувањето на повисока основница и износот треба да се толкува така што законот ги штити интересите на оштетените, ако нотарот со покажан зголемен резултат во работењето создал и поголем ризик да стори штета спрема трети лица. За да имаат оштетените поголема сигурност да остварат надомест на штета од осигурувачот, нотарите треба да вршат и поголемоусогласување.

3.1. Во споредбеното право, по однос на сумата на осигурување од одговорност, постојат различни решенија. Во Црна Гора законот, член 18, налага обврска за нотарот да се осигура од одговорност, а не се одредува долната граница на осигурената сума, што упатува на заклучок дека на нотарите и на осигурителните друштва им е оставено сами да ја проценуваат сумата на осигурувањето и на ризикот.

Исто така и законот на Хрватска, член 17, не определува граница на осигурена сума,

туку во условите за осигурување може да се предвиди штетата до определен износ да ја надомести директно нотарот. Ако дојде до промени на условите за осигурување, нотарот е должен, по примањето на известувањето од Комората за тоа, без одлагаше, да го усогласи осигурувањето со изменетите услови. Меѓутоа, условите за осигурување со договор заеднички ги утврдуваат осигурителните друштва, Министерството и Комората, став 8 од овој член.

Во законите на Федерацијата БиХ и Република Српска, е определено дека најниската сума за осигурување не може да биде помала од 250.000 КМ за секој осигуран случај.

Според Законот за нотарите во Австро-ја, минимално задолжителното осигурување за граѓанска одговорност изнесува 500.000 АТС, а ако не се покрие штетата со оваа сума, нотарот одговара со целиот свој имот.⁷

Форма на осигурување од одговорност

4. Законската обврска за осигурување од одговорност нотарите или Комората ја реализираат преку склучување посебен договор за осигурување. Во Законот за облигационите односи⁸ договорот за осигурување е регулиран. Спрема неговите карактеристики и поимот што е даден во одредбите на членот 953, се заклучува дека тој договор е двострано обврзувачки, алеаторен, формален со трајни престации, а е компликуван затоа што се појавуваат повеќе субјекти во неговото остварување. Правните односи кај осигурување од одговорност се засноваат меѓу три лица, и тоа:

а) осигурувачот, кој врз основа на договорот со наплата на премија ги презема имотните последици на однапред определениот штетен настан; б) осигуреникот, кој со уплата на премијата се ослободува од последиците на граѓанско-правната одговорност за штета на трето лице; и в) оштетениот, кој барањето за надоместување штета не го остварува од штетникот-осигуреникот, туку директно за надоместување штета се обраќа до осигурувачот.

Посебен услов за настанување одговорност на осигурувачот, според одредбите на членот 996 став 1 од ЗОО, е утврден во фактот што осигурувачот одговара за штета сторена со осигурениот случај дури откако третото оштетено лице лично бара нејзин надомест. Потребата од постоење барање на оштетениот е одраз на начелото за обештетување и целта за осигурување на имот, член 981 од тој закон.

Меѓутоа, во одредбата на ставот 1 од членот 996 не е прецизирано кога настанува осигурениот случај кај осигурувањето од одговорност. Но, од текстот и смислата на оваа одредба произлегува дека оштетеното лице може да бара надомест на штета од моментот „настанат со осигурениот случај“, а што значи дека осигурениот случај мора да настане преди поднесување на барањето, а на што индиректно упатува и одредбата од членот 997 став 2 од ЗОО. По природата на правните односи во осигурувањето, посебно состојбата на оштетеното лице, треба да се земе предвид дека осигурениот случај настанал овој момент кога е остварен штетниот настан врз основа на кој можело да настане оштетеното барање против осигуреникот. Оштетениот може барањето за штета да го постави не само со тужба, туку и по вонсудски пат. Наведените факти имаат значење затоа што со осигурениот случај се врзуваат важни правни последици, како што се: истакнување приговори од страна на осигурувачот (член 997 став 2, член 927 став 2), за застапеност на побарувањето (член 369 став 5), дали штетата настанала во период на траење на осигурувањето или потоа и дали оштетното барање е поднесено по истекот на тој период и сл.

Трошоци на спорот за одговорноста на осигуреникот

5. Со преземањето на договорната обврска за надомест на штета на оштетениот сторена од осигуреникот, осигурувачот има посебен интерес во евентуалниот спор со оштетеното лице да успее осигуреникот.

⁷ Повеќе за оваа тема види во излагањето на нотарот од Салибург, д-р Хансјерг Брунер, на советувањето на Нотарската комора па Македонија - материјали, ноември 1998 година.

⁸ Законот е објавен во „Службен весник на РМ“ бр. 18/01, 84/08

Тоа е мотивот што во членот 996 став 2 од ЗОО е нормирано дека осигурувачот ги поднесува во границите на сумата за осигурување на трошоците на спорот за одговорност на осигуреникот.

Познато е дека споровите за надомест на штета често се скапи и траат подолго, а осигуреникот секогаш не е во можност финансиски да ги преземе потребните дејствија за оспорување. Во законот е интервенирано така што е допуштено осигурувачот на некој начин да се стави на страната на осигуреникот. Најсигурен начин е во сносењето трошоци до границата на сумата на осигурување.

Иако во овој член не е прецизирано кои трошоци на спорот би можеле да бидат, секако тоа не се оние кои осигуреникот би ги сторил непотребно или лесно, туку само оние кои се нужни, односно оние преземени во разумни мерки.

Со договорот за осигурување од одговорност, како и со општите и со посебните услови на осигурување е допуштено и поголемо сносење на трошоците на спорот на осигуреникот од сумата на осигурување, бидејќи такви одредби би оделе во корист на осигуреникот (член 956 став 2 од ЗОО). Во оваа смисла може да се договори и поднесување трошоци за спречување настанување на осигурен случај, спасување и ограничување на штетни последици (член 982 став 1 и ЗОО).

Сопствено право на оштетениот и директна тужба

6. Ако се случи осигуран случај, односно нотарот, како осигуреник од одговорност, стори штета во својата дејност на трето оштетено лице - настануваат права и обврски од осигурувањето помеѓу оштетениот и осигурувачот во врска со правото да се бара надомест на штета и обврската таа да се надомести.

Овој правен проблем е решен во одредбите на членот 997 од ЗОО, и тоа **преку директно барање** (тужба) до осигурувачот и како **сопствено право**.

6.1. Според ставот 1 од членот 997, во случај осигурување од одговорност, оштетеното лице има право да бара **непосредно** од осигурувачот надомест на штета што ја претрпело со настанот за кој одговара осигуреникот. Осигурувачот има обврска да ја надомести штетата во границите на сумата на осигурување.

Директното обраќање до осигурувачот кај осигурување од одговорност има свои предности во однос на општите правила за надомест на штета според кои оштетениот може да се обрати единствено спрема штетникот со барање за надомест на штета, а дури овој може да повика некој трет, со кој е во договорен однос, да пристапи во спорот, со обврска спрема оштетениот. Ако третиот не пристапи, тогаш во регресна постапка може да ги остварува своите права.

Со директно обраќање до осигурувачот се скратува постапката за надомест на штета, брзината во наплатата, должникот- осигурувач практично секогаш е платежно способен, а се отстрануваат и можни спогодби меѓу штетникот и оштетениот на штета на осигурувачот и слично. Меѓутоа, и кај директното обраќање оштетениот може да докаже постојење граѓанско-правна одговорност на нотарот-осигуреник. Според општите правила во облигациониото право (член 145 од ЗОО), вина кај штетникот постои ако причинил штета со намера (*dalus*) и со крајно невнимание (*culpa lata*), а товарот на докажување е кај оштетениот. По однос на материјална одговорност, во одредбите на членот 35 став 1 од Законот за нотаријатот нотарот е одговорен за штета предизвикана на странка или трето лице намерно или од крајна негрижа.

Во споредбеното право за степенот на одговорност на нотарите за причинета штета во службената дејност постојат различни законски решенија. Така, во Федерацијата Босна и Херцеговина и Република Српска, во законите е предвидено, во членот 58 став 1, односно членот 53 став 2, за сторена штета нотарот да одговара според општите правила за надомест на штета. Во Република Хрватска во законот нема одредба за степенот на одговорност на нотарот за сторена штета, а во членот 17 став 11 е предвидено дека ако јавниот бележник штетата на третолице ја сторил намерно

или со грубо невнимание, осигурувачот кој ја надоместил штетата на оштетениот има право на регрес. Тоа индиректно укажува дека се бара соодветен степен на вина за сторена штета во дејноста.

Законот за нотарите на Црна Гора нема посебна одредба за степенот на одговорност на нотарите за сторена штета во дејноста на трети лица, од што се заклучува дека треба да важат општите правила за одговорност за сторена штета.

6.2. Сопственото право на оштетениот да бара надомест на штета од осигурувачот е уредено во одредбите на членот 997 став 2 од ЗОО. Ова право оштетениот може да го користи од денот кога станал осигуреникот случај, односно од денот кога му е сторена штета за која одговара осигуреникот-штетник (нотарот). Во тој момент настанува сопственото право на оштетениот да бара надомест и тоа не зависи од правото на осигуреникот за надомест по основ на осигурувањето кое само му е пренесено на оштетениот. Правата на оштетениот може да бидат поголеми спрема осигурувачот, отколку што ги има осигуреникот. Од моментот на настанување осигурен случај, осигурувачот не може на оштетениот да му ги истакнува оние приговори кои може да ги стави на осигуреникот врз основа на договорот за осигурување од одговорност. Имено, секоја промена на правата на осигуреникот спрема осигурувачот, по настанување на осигурениот случај, нема влијание на правото на оштетениот за надомест (став 2 од овој член во врска со членот 977 став 2 од ЗОО). Приговорите по настанатиот осигуран случај кои може да ги истакне спрема осигуреникот (на пример: неплатена премија, непреземање мерки за обезбедување докази и слично) не може да ги стави на товар на оштетениот.

Треба да се истакне дека со одредбите од ставот 2 од овој член се заштитени интересите на оштетениот од невнимателните постапки на осигуреникот или постапки од не-грижа и злонамера до кои може да дојде по настапување на осигурениот случај, односно настанува сопствено право на оштетениот.

Ако оштетениот своето побарување не успее да го намери целосно од осигурувачот затоа што штетата е поголема од осигурената сума, може да ја бара разликата од осигуреникот, но по двете основи не може да прими повеќе отколку што изнесува претрпената штета.

Оштетеното лице има право на слободен избор спрема тужените на кого прво ќе му се обрати со барање за надомест. Може да ги тужи одвоено осигурувачот и осигуреникот, или двајцата истовремено со иста тужба. Во случај кога оштетениот истовремено поднесе тужба и против осигурувачот и против осигуреникот, кумулативно, според ставот на судската практика тие не одговараат како единствени сопарничари, туку како обични (член 191, односно член 186 од ЗПП), иако и осигурувачот и осигуреникот одговараат солидарно спрема третото оштетено лице. Дејствијата во парницата на секое од тужените лица се протегаат само на него и немаат правно значење за другиот тужен⁹.

6.3. Самостојното право на оштетениот се огледа посебно и во одредбите за застареност на барањето спрема осигурувачот кое застарува за исто време во кое застарува неговото барање спрема осигуреникот, одговорен за штетата (член 369 став 5 од ЗОО), а кое е различно од застарување на барање на осигуреникот спрема осигурителот и почнува да тече од денот кога оштетениот барал по судски пат надомест од осигуреникот, односно кога осигуреникот го обештетил (член 369 став 4 од ЗОО).

Одговорност на нотарот и на осигурувачот

7. Правните односи помеѓу нотарот, како осигуреник, осигурителот и оштетеното лице, по однос на обврските за надомест за сторена штета, се различни. Осигурителот, според договорот за осигурување, има обврска да го обештети оштетениот. Меѓутоа, оштетениот во барањето за надомест на штета треба да докаже два услови, и тоа: а) претрпена штета од осигуран случај; б) одговорност на нотарот-осигуреник за таа штета.

⁹ Види: д-р Кирил Чашдар - Закон за варничка востапка - Коментар, Скопје 2006 годша, стр. 315 - објавени судски одлуки

Според облигационото право и општите правила за надомест на штета, штетникот одговара ако постапувал **намерно** или со **крајно** невнимание, а оштетениот треба да го докаже нивното постоење (член 145 став 2 од ЗОО). Исто така, и специјалниот Закон за нотаријатот (член 35 став 1) пропишува одговорност на нотарот за сторена штета со намера или од крајна негрижа.

Дејноста на нотарите, како независна јавна служба и основно професионално занимање, е да составуваат нотарски исправи и да преземаат други активности и овластувања и притоа да применуваат многу прописи од законска и подзаконска природа. Одговорноста на нотарот спрема странките и трети лица ќе се состои ако работата ја извршил незаконски и од тоа да настапила штетна последица, па се поставува прашањето во кои случаи истиот ќе сноси одговорност и што се подразбира под поимот незаконско и неправилно работење.

Во правната нука¹⁰ и во судската практика¹¹ преовладува мислењето дека во вакви прилики одговорноста треба да се цени по основ на соборлива претпоставена вина (*praesumtio iuris tantum*), а не како апсолутна и несборлива претпоставка за вината (*praesumtio iuris et de iure*). Тоа значи дека претпоставена вина спаѓа во доменот на субјективна одговорност, односно во секој случај треба да се утврдува дали при работењето нотарот постапувал незаконски, дали погрешно го применил соодветниот пропис или не го применил, или погрешно го протолкувал. Во случај ако не го приме-

нил или погрешно го применил прописот, нотарот ќе сноси одговорност за евентуално сторена штета. Притоа, нема да се цени одговорноста по јачината и степенот на вината, како што е намера (*dolus*) или крајно невнимание (*culpa lata*) за погрешната примена или непримена на прописот, туку штетното дејствие ќе се проценува по тоа дали во постапувањето на нотарот е **показано потребното внимание** кое се бара за **овој вид професија**. Меѓутоа, во секој конкретен случај нотарот е должен да се потруди правилно да го разбере и примени соодветниот пропис за материјата што ја регулира и да ги преземе потребните дејствија.

Во граѓанските постапки што ги водат оштетените против осигурувачот, нотарот е должен да помогне да се утврди правилно фактичката состојба по прашањето за штетата и висината и постоење или непостоење негова одговорност. Од утврдувањето на битните факти ќе зависи одлуката за основаноста на барањето за штетата, а тоа подоцна може да има влијание за регресното право.

Меѓутоа, и осигурувачот треба да има активна улога во поведените спорови со цел правилно да се донесе одлуката. Ако оштетениот поднесе тужба против нотарот-осигуреник, кога тој директно одговара кон оштетениот за износот над штетата исплатена од осигурувачот, осигурувачот ќе има правен интерес да се придружи како замешувач од повеќе причини.

Скопје, 30.08.2009

¹⁰ Види: д-р Б. Благојевиќ и други - Коментар на ЗОО, Белград, 1980, стр. 472

д-р Б. Визлер - Коментар ЗОО, Загреб, 1978, стр. 723

¹¹ Начелни ставоши и заклучоши, Ноши Сад, 1990, стр. 25

ДОГОВОР ЗА ДОЖИВОТНА ИЗДРШКА

Теофил Томановиќ, судија во пензија

Прашањата поврзани за договорот за доживотна издршка за нотарите во Република Македонија станаа актуелни поради две причини. Првата, во моментот кога во сила влезе Законот за вонпарнична постапка („Сл. весник РМ“ бр. 9/08) со кој нотарите, како повереници на судот, ја спроведуваат оставинската постапка сметано од 1 март 2008 год. (членовите 126 и 311) и втората, кога со членот 137 став 1 од Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи („Сл. весник РМ“ бр. 84/08, влегол во сила на 19.07.2008 год.) е дополнет постојниот член 1030 став 1 во кој по зборовите „надлежен суд“, се дават зборовите „односно нотар“, а во ставот 2, по зборовите „судијата“, се дават зборовите „односно нотарот“. Во првиот случај во текот на оставинската постапка нотарот се среќава со договорот за доживотна издршка како околност која влијае врз таа постапка, а во вториот случај нотарот, како носител на јавна служба, учествува во составување на договорот за доживотна издршка на кој начин истиот, согласно членот 4 став 2 од Законот за нотаријатот, добива карактер на јавна исправа со дејство *erga omnes*.

Ваквото значење на договорот за доживотна издршка ја наметнува потребата нотарот да биде што повеќе запознаен (осознаен) со значењето и содржината на договорот за доживотна издршка, со неговите субјекти и со формата, како и со другите прашања кои имаат значење врз неговото конкретно постапување. Токму тоа е и задачата на овој труд во кој најмногу ќе се елаборираат практичните прашања поврзани со склучување на договорот за доживотна издршка и неговото значење врз оставинската постапка која нотарите, како повереници на судот, ја спроведуваат.

Инаку, договорот за доживотна издршка како правен институт во нашниот правен систем е воведен со Законот за наследувањето („Сл. лист ФНРЈ“ бр. 20/55), проучуван е и анализиран од страна на голем број автори на која тема се објавени и се објавуваат голем број научни и стручни трудови, а богата е и судската практика, особено во делот кој се однесува на прашањата на неговата неважност и раскинувањето. Притоа треба да се има предвид дека договорот за доживотна издршка долго време беше наследно-правен институт (во поново време) опфатен со членовите од 120 до 126 од Законот за наследувањето („Сл. весник СРМ“ бр. 35/73) кои одредби, согласно членот 145 од Законот за наследувањето („Сл. весник РМ“ бр. 47/96) се применувале до донесувањето на Законот за облигационите односи. Како што е познато, Законот за облигационите односи е усвоен во текот на 2001 год. (објавен во „Сл. весник РМ“ бр. 18/2001) и во него, за првпат, во членовите од 1029 до 1035 е вграден договорот за доживотна издршка.

Содржина на договорот за доживотна издршка

Содржината на договорот за доживотна издршка е определена со членот 1029 од Законот за облигационите односи. Имено, според наведената законска одредба, со договорот за доживотна издршка, давателот на издршката се обврзува да го издржува доживотно примателот на издршката или некое трето лице, а примателот на издршката во надомест да му го остави својот имот или определен дел од имотот, чие предавање е одложено сè до неговата смрт. Според ваквата законска дефиниција, станува збор за двострано товарен и алеаторен договор со одложен рок, со оглед на

тоа дека преносот на имот или дел од имотот се одложува до смртта на примателот на издршката. Алеаторноста на договорот за доживотна издршка има поголемо значење за давателот на издршката, бидејќи во моментот на склучувањето на договорот, на истиот не му е познато (не може да му биде познато) колку време ќе биде должен да го извршува договорот, односно да го издржува примателот на издршката, колку тоа ќе го чини и др., додека пак за примателот на издршката, во тој поглед нема никаква неизвесност (ризик), бидејќи неговиот имот, предмет на договорот, останува во неговата сопственост сè до неговата смрт.

Меѓутоа, можно е страните во договорот за доживотна издршка да се договорат за пренос на имотот, предмет на договорот, тоа да биде во моментот на склучувањето таков договор, иако таквиот договор во практиката е мошне редок. Во таков случај, за перфектноста на договорот е доволно истиот да биде заверен од страна на нотарот согласно членот 45 од Законот за нотаријатот (солемнисација), како и за секој друг договор за отстапување (со или без плаќање), а не и на начин, или со строга форма, определена со членот 1030 од Законот за облигационите односи. Ова е прифатено и во судската практика уште во времето кога договорот за доживотна издршка е исклучиво наследно-правен институт (чл. 122 од Законот за наследувањето /1955). Имено, според начелното мислење на Сојузниот врховен суд (11.01.1957 год.), одредбата од членот 122 од Законот за наследувањето не исклучува, и по влегувањето во сила на овој закон, да се склучи договор за доживотна издршка со кој едниот договорач се обврзува да го издржува доживотно другиот договорач или некое трето лице, а во кој другиот договорач изјавува дека уште за време на животот му го отстапува во сопственост својот имот или еден дел од него. Доколку ги исполнува другите услови за полноважност на договорот и доколку е составен во форма пропишана со посебен закон, таков договор меѓу страните важи, иако не е заверен од суди-

јата во смисла на членот 122 став 4 и 5 од Законот за наследувањето.

При ова, треба да се има предвид дека должноста за плаќање на данокот на предмет на недвижности на договорот за доживотна издршка настанува дури по смртта на издржуваното лице, меѓутоа во случај кога недвижниот имот се пренесува на давателот на издршката уште во моментот на склучувањето на договорот за доживотна издршка, обврската за плаќање на данокот настанува токму во тој момент.

Договорот за доживотна издршка, кој поради своето значење е мошне присутен во секојдневниот живот и чија содржина и правните последици поради тоа им се познати на широк круг лица, има и наследноправно дејство. Имено, со членот 33 став 2 од Законот за наследувањето е определено дека во оставината не влегуваат добрата со кои располагал оставителот со договорот за доживотна издршка, а чие предавање на давателот на издршката е одложено до смртта на примателот на издршката.

За карактерот и значењето на овој мошне значаен договор д-р Љ. Спировиќ-Трпеновска кажува: „Ова се случува пред сè со оглед на фактот дека и покрај начелното отфрлање на договорот како основ за повикување на наследство во нашето наследноправо, договорот за доживотна издршка опстојува долго време во наследноправната регулатива. И покрај многубројните забелешки и критики кои досегаат до оценките за неговата неуставност, договорот за доживотна издршка е честа појава во нашето секојдневие. Главните критики се однесуваат на можностите кои овој договор ги дава за различните злоупореби во отварувањето на наследните права меѓу најблиските роднини, потомците и предците, како и брачните другари. Сè погласни се настојувањата да се забрани склучување на ваквите договори, и тоа пред сè помеѓу брачните другари... Оттука произлегува една, во најмала рака, нелогична ситуација, договорот за доживотна издршка по својот интезитет, по силата на правното дејствие што го произведува, да има примат пред законското и тестаменталното наследување.

Уште повеќе, во практиката повеќе е во примена токму договорот за доживотна издршка, за сметка на тестаментот, што се практикува сè помалку... Оттука, веќе подолго време, со право, се поставува прашањето на ревизија на правната регулатива по однос на ова прашање кај нас..." (види: „Наследно право“, од споменатиот автор, Скопје, 2009 год., стр. 233 и др.).

Во секојдневното работење, при заверка на договорот за доживотна издршка, кај нотарот во својство на договорни страни (субјекти на договорот), пред сè, ќе се јават давателот и примателот на издршката. Примателот на издршката може да биде едно физичко лице (или повеќе физички лица) кое деловно е способно. Во практиката, кога станува збор за повеќе лица, како приматели на издршката вообично се јавуваат брачните другари кои договорот за доживотна издршка го склучуваат со нивните деца (едно или повеќе), како даватели на издршката.

Инаку, во судската практика е прифатено дека договорот за доживотна издршка може да се склучи и меѓу брачните другари, меѓутоа договорот во кој едната и другата страна се јавуваат во својство на давател и на примател на издржувањето, не произведува правно дејство. Исто така, во судската практика е прифатено дека договорот за доживотна издршка брачниот другар може да го склучи и за својот дел од неподелениот заеднички имот (член 205 и др. од Законот за семејството). Конечно, примателот на издршката може да биде и деловно неспособно физичко лице, во кој случај договорот за доживотна издршка ќе го склучи неговиот старател во согласност со Законот за социјалната заштита, а со одобрение на надлежниот центар за социјална работа.

Давател на издршката, исто така, може да биде едно или да бидат повеќе физички лица (така, на пример, тоа може да биде случај во членот 1035 став 1 од Законот за облигационите односи, според кој во случај на смрт на давателот на издршката, неговите обврски поминуваат на неговиот брачен другар и на неговите потомци што се

повикани на наследство, ако тие се согласат со тоа, потоа децата на примателот или примателите на издршката и сл.), а може да биде и правно лице, ако тоа е во согласност со неговите правила или законот (така, на пример, согласно членот 204 од Законот за социјалната заштита, тоа може да биде центар за социјалната работа и др.). Давател на издршката, според судската практика, може да биде и малолетно лице, кое е во состојба да извршува некои од преземените обврски, додека пак другите обврски ги извршуваат неоговите родители, меѓутоа кое по полнолетството ќе го преземе целосното исполнување на склучениот договор за доживотна издршка.

Како што е тоа веќе наведеното, во членот 1029 став 1 од Законот за облигационите односи се предвидува можноста во својство на примател на издршката да се јави и некое „трето лице“. Законот за облигационите односи не содржи посебна одредба која се однесува на ова прашање, меѓутоа во практиката се можни различни и мошне комплицирани ситуации во поглед на договорачите. Преку следниов пример ќе биде појаснет ваков вид договор за доживотна издршка. Имено, некое лице кое живее одвоено од своите родители (во друг град или држава) и сака да ги обезбеди, како приматели на издршката, на начин што ќе склучи договор за доживотна издршка во нивна корист со лице кое објективно може да се јави како давател на издршката, а тој ќе биде договорач на издршката на начин што по неговата смрт, неговитот имот или дел од имотот опфатени со договорот ќе бидат предадени во сопственост на давателот на издршката. Во случај кога со договорот за доживотна издршка не се определени правата на третото лице, без оглед на тоа што не е договорна страна, тој има право да бара исполнување на обврските од страна на давателот на издршката, притоа раководејќи се од законската содржина на таквиот договор и целта што сака да се постигне со истиот.

Давателот на издршката треба да ги исполнува обврските преземени со склучениот договор за доживотна издршка кои,

најчесто, се сведуваат на заодоволување на животните потреби на примателот на издршката, како на пример, обезбедување стан, чување, исхрана, здравствена нега и др., но и оние кои се однесуваат на неговиот личен живот и други интелектуални и културни потреби. Сосема е разбираливо дека вистинските потреби на примателот на издршката (обемот), често пати, во договорот за доживотна издршка не можат сосема децидно да се определат, поради што во таков случај се поаѓа од објективните потреби на примателот на издршката и објективните можности на давателот на издршката. Во секој случај, давателот на издршката е должен договорните обврски да ги презема и извршува совесно и навремено.

Многу е поедноставно прашањето на обврските кои ги има примателот на издршката. Ова е така поради тоа што истиот му го остава на давателот на издршката својот имот или определен дел од имотот, чие предавање е одложено сè до неговата смрт. Во договорот, во секој случај, треба точно да бидат описаны сите предмети - недвижни и движни, кои претставуваат предмет на договорот за доживотна издршка. Така, на пример, според судската практика, движните предмети во договорот за доживотна издршка треба да се наведат така што ќе се разликуваат од другите предмети. Со изразот „целокупна покуќнина“, предметите не се наведени во договорот, така што веднаш не се знае на кои предмети се однесува тој. Од сфаќањето на поимот „покуќнина“ во соодветна средина, зависи оценката дали движните предмети се јасно наведени и означени со изразот „целокупна покуќнина“. Исто така, во врска со ова прашање, во судската практика е изразено стојалиштето дека предметите во договорот за доживотна издршка треба да бидат означени така што ќе се разликуваат било како индивидуално определени, било како определени со помош на ознака, како што се определуваат збирните предмети во прометот. Во спротивно, договорот во поглед на движните предмети не важи.

Форма на договорот за доживотна издршка

Со членот 1030 став 1 од Законот за облигационите односи е определено дека договорот за доживотна издршка се составува во писмена форма и се заверува од надлежен суд или од нотар, а според ставот 2, при заверката, судијата, односно нотарот, во присуство на договорачите и двајца сведоци кои ги познаваат, ќе го прочита договорот и ќе ги предупреди договорачите на последиците од договорот. Оттука, треба да се заклучи дека договорот за доживотна издршка е строго формален договор кој постои само ако е склучен во писмена форма под условите од цитираниот член 1030 став 1 и 2 од Законот за облигационите односи. Меѓутоа, ваквата строга форма на договорот не се однесува на договорот за издршка со кој веднаш по неговото склучување се врши пренос на сопственоста на давателот на издршката, а поради причините кои во трудот се појаснети погоре. Така, на пример, според судската практика, ништовен е договорот за доживотна издршка, ако при неговото склучување, а пред неговото потпишување и заверката, истиот не е гласно прочитан во присуство на договорните странки и сведоците, при што договорачите не се предупредени за последиците од договорот. Не произведува правно дејство договор за доживотна издршка при чие склучување не присуствуваат двајца сведоци, иако страните од договорот му биле лично познати на судијата пред кој е склучен договорот итн.

Сведоци при склучување на договорот за доживотна издршка, според членот 1030 став 3 од Законот за облигационите односи, можат да бидат само лица кои можат да бидат сведоци при составување судски тестамент, меѓутоа кои според ставот 2 треба да ги познаваат договорните страни. Кои, пак, лица може да бидат сведоци при составување судски тестамент, се определува во членот 70 од Законот за наследувањето. Имено, според ставот 1 од наведената законска одредба, при составувањето судски тестамент можат да бидат сведоци полноletни лица на кои не им е одземена делов-

ната способност и кои знаат да читаат и пишуваат, а го разбираат јазикот на кој е составен тестаментот, а според ставот 2, не можат да бидат сведоци при составување судски тестамент, ниту тестаментот да го состават по кажување на завештателот во својство на судија: потомците на завештателот, неговите посвоеници и нивните потомци, неговите предци и посвоители, неговите роднини во странична линија заклучно до четвртиот степен, брачните другари на сите овие лица и брачниот другар на завештателот. Според одредбата од цитираниот став 1, само лице кое со решение на судот е наполно лишене од деловната способност, не може да биде сведок на тестаментот, меѓутоа лице кое делумно е лишено од деловната способност, е релативно способен да биде сведок, зависно од тоа дали причината за ограничувањето на таквата способност го прави неспособно во даден случај да посведочи за она што се случува околу него. Без оглед на тоа што со законот не е определен начинот на кој судијата, односно нотарот, ја утврдува писменоста на сведоците, добро е во текот на постапката за заверка на договорот за доживотна издршка сведоците да се прашаат дали знаат да читаат и пишуваат, доколку не се располага со позитивно сознание за таа околност преку друг соодветен доказ.

Со членот 1030 став 4 од Законот за облигационите односи е определено дека при склучувањето на договорот за доживотна издршка, давателот на издршката може да биде застапуван од полномошник. Полномошното во овој случај мора да биде издадено во форма на јавна исправа и во него да биде точно назначено лицето со кое давателот на издршката ќе склучи договор, како и содржината на договорот. Ова полномошно важи три месеци од денот на издавањето. Од ваквата законска одредба, пред сè, произлегува заклучокот дека примателот на издршката не може да биде застапуван преку полномошник и дека во секој случај мора лично да биде присутен на склучувањето на договорот кој ќе биде прочитан од страна на нотарот и кога договорачите ќе бидат предупредени на последиците од

договорот. За разлика од примателот на издршката, давателот на издршката може да биде застапуван од полномошник со т.н. специјално полномошно чиј обем и времетраењето се определени со цитираниот став 4. На прашањето на издавањето на полномошното, како јавна исправа, се однесува членот 63 од Законот за нотаријатот, при што е можно полномошното да биде издадено во странство пред надлежните дипломатско-конзулатарни претставништва на Република Македонија, но и според прописите на домицилната држава.

Во судската постапка во која се бара утврдување на неважноста на склучениот договор за доживотна издршка се укажува и на незаконитостите во поглед на полномошната издадена од страна на давателите на издршката. И во поглед на ова прашање, судската практика е мошне богата, но и различна. Така, на пример, изразено е стојалиштето дека со извршувањето на договорот за доживотна издршка, кој е склучен преку полномошник, чие полномошно е издадено пред повеќе од три месеци пред склучувањето на договорот, ваквиот договор конвалидира и произведува правно дејство - произведува правно дејство и договорот за доживотна издршка на кој давателот на издршката е претставуван од полномошник и кога поминале повеќе од три месеци од издавањето на полномошното, ако склучениот договор меѓу страните подолго време е извршувањ, а иштовен е договорот за доживотна издршка кој е склучен меѓу полномошник на примателот на издршката и давателот на издршката итн.

Постапување на нотарот при заверка на договорот за доживотна издршка

Веднаш по влегувањето во сила на Законот за изменување и дополнување на Законот за облигационите односи (19.07.2008 год.), пред нотарите се постави прашањето дали одредбата од дополнетиот член 1030 став 1 од Законот за облигационите односи само значи заверка на потписи на страните во договорот за доживотна издршка,

согласно членот 63 од Законот за нотаријатот, или пак треба да се преземат некои други дејствија. Ваквата дилема ја разрешува членот 1030 од Законот за облигационите односи, бидејќи е сосема јасно дека нотарот, како што тоа впрочем го прави и надлежниот суд, при заверката на договорот за доживотна издршка треба да презема дејствија согласно со содржината на наредената законска одредба (во таа смисла е дадено толкување од страна на Нотарската комора на Република Македонија). Треба да се има предвид дека помошник-нотар не може да го заверува договорот за доживотна издршка, бидејќи согласно членот 100 став 9 од Законот за нотаријатот, помошник-нотар не може да постапува кога за полноважност на нотарската исправа со овој или со друг закон е предвидено учество на двајца сведоци.

Во практиката целата постапка започнува со најава на странките во договорот за доживотна издршка дека имаат намера пред нотарот да склучат таков договор. Според сознанието на авторот, во ваков случај во практиката се присутни две состојби. Првата, кога странките бараат нотарот да состави и завери договор за доживотна издршка во форма на нотарски акт, при што странките и сведоците се потпишуваат во уписникот „ОДУ“ и, втората, кога таков договор претходно е составен од странките.

Според мислењето на авторот, првата состојба иницира неколку прашања на кои треба да се даде одговор. Пред сè, треба да се оцени дали ваквата практика, нотарот да го составува договорот за доживотна издршка, а потоа и да им го чита на странките, е спротивна на членот 1030 од Законот за облигационите односи. Ова е така поради тоа што надлежниот суд нема право да го составува, а потоа и чита и заверува договорот за доживотна издршка. Дали е дозволено ваквото различно постапување на нотарот и судот кое, инаку, се темели врз истата законска одредба, односно членот 1030 од Законот за облигационите односи?

Кога договорот ќе биде доставен во нотарската канцеларија, истиот треба да

биде регистриран во соодветен уписник. Меѓутоа, веднаш се поставува прашањето кој е тој уписник? Прашањето на уписниците кои треба да ги води нотарот е регулирано со членот 91 од Законот за нотаријатот, а потоа истите се разработени во Правилникот за видот, содржината... („Сл. весник РМ“ бр. 52/97). Од друга страна, со членот 226 од Судскиот деловник („Сл. весник РМ“ бр. 71/07) е определено дека основните судови го водат и уписникот за заверка на договори „ЗАВ“ кој според образецот бр. 74 содржи датум на заверувањето, име и презиме со потпис или ракознак, договор за доживотна издршка, договор за отстапување имот, идентитет, сведоци и нивните потписи и др. Ниту наведениот член 91 од Законот за нотаријатот, ниту пак Правилникот за видот, содржината..., не предвидуваат правилник сличен со судскиот уписник „ЗАВ“. Поради тоа, се поставува прашањето како да постапи нотарот кога ќе му биде доставен на работа договорот за доживотна издршка кој поради својата строга форма бара и строга форма при неговото административно изготвување - регистрирање. Импровизацијата со постојните уписници не е препорачлива поради можните приговори за неуредно водење на нотарските книги. Според тоа, треба да се заклучи дека ова прашање, преку измена и дополнување на Законот за нотаријатот, треба најитно да биде регулирано, да се однесува на прашањето на Договорот за отстапување на имотот за време на живот – членовите од 1022 до 1028 од Законот за облигационите односи, но исто така и врска со надлежностите на нотарот кои за него произлегуваат од Законот за изменување и дополнување на Законот за извршување кој ќе започне да се применува од 1.07.2010 год.

Доколку се заклучи дека нотарот може да го составува, а потоа и чита и заверува договорот за доживотна издршка, во ваков случај авторот предлага на стручното советување да биде усвоен заклучок дека таков договор, во овој момент, се заведува (регистрира) во уписникот „ОДУ“. Ова е така со цел да се избегнат сите можни пригов-

ори за работата на нотарот по однос на прашањето на уредноста, односно неуредноста на водењето на нотарските книги, на што веќе е укажано во трудот.

Инаку, по приемот на договорот за доживотна издршка и неговата проверка, нотарот треба да провери дали странките можат да го склучат договорот, потоа дали полномошното на давателот на издршката е во согласност со членот 1030 став 4 од Законот за облигационите односи, и дали по однос на сведоците се исполнети условите од ставовите 2 и 3 од наведената законска одредба. Доколку лицето кое е давател на издршката претходно нема издадено полномошно, а сака да биде зас踏上вано преку полномошник, тоа може да се стори веднаш кај истиот нотар кој ќе постапи согласно членот 63 од Законот за нотаријатот. Можно е на странките, на кои договорот не им е изготвен од страна на адвокат, да не им е познато дека при склучувањето на договорот е потребно присуство на двајца сведоци кои ги познаваат странките, поради што нотарот тоа ќе им го појасни и ќе закаже ден за заверка на договорот. За полноважноста на договорот потоа е важно нотарот, во присуство на странките и двајца сведоци кои ги познаваат, гласно да го прочита договорот и да ги предупреди договорачите на последиците од договорот, кој потоа истиите во негово присуство своерачно го потпишуваат или стават свој ракознак на него. Идентитетот на странките и сведоците нотарот го утврдува согласно членот 47 од Законот за нотаријатот, а можно е при склучувањето на договорот за доживотна издршка да дојде до примена и на членовите 52, 53 и 54 од истиот закон. Странките во договорот и сведоците се потпишуваат во соодветните графи на уписникот во кој се заведува договорот за доживотна издршка. Потоа, при изготвувањето на заверката на примероците од договорот нотарот става потврда на заверката од која треба да биде јасно кои лица во својство на странки присуствуваат при заверката, како е утврден нивниот идентитет, констатацијата за присуство на сведоците, дека давателот

орот е прочитан и дека на странките им се објаснети значењето и последиците на договорот кој го склучуваат. Бидејќи заверката на договорот за доживотна издршка ја вршат и надлежните судови, треба да се појасни дека истите располагаат со посебен печат со содржина која е наведена погоре, доколку самите странки (претходно) не ја внесат потребната содржина (клаузула) во текстот на договорот за доживотна издршка. Печатот се втиснува на примероците од договорот и таквата практика може да се прифати и од страна на Нотаријатот, се разбира, откако тоа прашање претходно нормативно ќе биде уредено и во случаите кога самите странки тоа ќе го сторат на изготвениот договор за доживотна издршка.

Нотарот треба да води сметка за правилна примена на членот 22 став 5 од Законот за нотаријатот (Службено подрачје). Доколку во моментот на склучувањето на договорот за доживотна издршка се врши пренос на недвижниот имот на примателот на издршката, на давателот на издршката, во таков случај мора да се постапува согласно членот 22 став 5 од Законот за нотаријатот. Доколку пак предавањето на имотот е одложено по смртта на примателот на издршката, во таков случај договор за доживотна издршка ќе го завери нотарот на чие подрачје живее или престојува примателот на издршката (самата заверка може да биде извршена и во здравствената установа, ако примателот подолго време престојува во истата, потоа во некоја од установите определени со Законот за социјалната заштита и др.). При тоа е без значење фактот каде се наоѓа неговиот недвижен имот (во земјава или во странство), бидејќи за преносот ќе се одлучува во друга соодветна постапка. Ова е и аналогно на членот 251 од Законот за вонпарнична постапка, според кој за составување на судскиот тестемент надлежен е секој основен суд.

На странките им се доставува заверениот договор за доживотна издршка во онолку примероци колку што се определени со договорот.

Со членот 1031 од Законот за облигационите односи е определено дека давателот

на издршката своето право на надвижноста од договорот може да го завери во јавна книга. Со наведената законска одредба се штити интересот на давателот на издршката, бидејќи на примателот на издршката му се оневозможува да располага или да ги оптоварува недвижностите што се предмет на договорот. Какво било расположување спротивно на членот 1031 од Законот за облигационите односи, според судската практика, не произведува правно дејство. Самото заверување се врши согласно членот 134 од Законот за катастар на недвижности („Сл. весник РМ“ бр. 40/08). По барање на странките, постапката за заверување може да ја спроведе нотарот со надомест на трошоците според Правилникот за нотарска тарифа.

Со членовите 1032, 1033, 1034 и 1035 од Законот за облигационите односи се уредени прашањата на одговорност за долгови, за раскинување на договорот за доживотна издршка, за влијание на изменети прилики и за престанок на договорот за доживотна издршка.

Имено, според членот 1035 став 1 од Законот за облигационите односи, во случај на смрт на давателот на издршката, неговите обврски преминуваат на неговиот брачен другар и на неговите потомци што се повикани на наследство, ако тие се согласат со тоа. Сосема е јасно дека до престанок на договорот за доживотна издршка, пред сè, доаѓа поради смртта на примателот на издршката. Меѓутоа, според цитираниот член 1035 став 1 од Законот за облигационите односи, во случај на смрт на давателот на издршката, до престанок на важноста на договорот на доживотна издршка не доаѓа по автоматизам, ако има брачен другар и потомци што се повикани на наследство. Според наведената законска одредба, наведените лица треба да се согласат со преземање на таквата обврска. Во практиката е можно само некои од повиканите лица да ги преземат обврските од договорот за доживотна издршка. Според ставот 2, доколку тие не се согласат да го продолжат договорот за доживотна издршка, а немаат оправдани причини за тоа,

договорот престанува и тие немаат право да бараат надоместок за порано дадена издршка. Станува збор за фактички прашања кои се однесуваат на причините поради кои наведените лица не сакаат да го продолжат договорот за доживотна издршка. Со ставот 3 од наведената законска одредба е определено дека ако брачниот дугар и потомците на давателот на издршката не се во состојба да ги преземат договорните обврски, тие имаат право да бараат надоместок од примателот на издршката за порано дадената издршка. И во овој случај станува збор за фактички прашања поврзани со неможноста за исполнување на обврските од склучениот договор за доживотна издршка, кои се утврдуваат од случај до случај. Најпосле, според ставот 4, судот ќе го определи овој надоместок, земајќи ги при тоа предвид имотните прилики на примателот на издршката и на лицата кои биле овластени да го продолжат договорот за доживотна издршка. Во овој случај надлежниот суд ќе постапува во согласност со членот 209 од Законот за парничната постапка, без оглед на тоа што одредбата од цитираниот став 4 содржи некои критериуми кои надлежниот суд ќе треба да ги утврдува. Така, на пример, според судската практика, определувањето надомест по слободна оцена мора да биде убедливо и исцрпно образложено, бидејќи без тоа ни странките ни надлежниот суд не можат да ја оценат валидноста на утврдувањето до кое се дошло по слободна оцена.

Можно е по смртта на давателот на издршката примателот на издршката, поради најразлични причини, да не сака лицата од членот 1035 од Законот за облигационите односи да ги преземат обврските од договорот за доживотна издршка. Во таков случај настанува состојба на раскин на договорот за доживотна издршка, согласно членот 1033 од Законот за облигационите односи. Во контекст на изнесеното, интересен е случајот кога за време на важење на договорот за доживотна издршка склучен во полза на трето лице, како примател на доживотната издршка, ќе почне договорачот на таквиот договор. Во таков случај,

давателот на издршката се здобива со правата кои за него произлегуваат од склучениот договор за доживотна издршка, меѓутоа останува и понатаму неговата обврска за исполнување на договорот спрема трето лице, како примател на издршката.

Наследно право дејство на договорот за доживотна издршка

Како што е тоа веќе кажано, основната последица на договорот за доживотна издршка е фактот дека имотот или дел од имотот на примателот на доживотната издршка, кој е предмет на договорот за доживотна издршка, не влегува во неговата оставинска маса. Тоа експлицитно произлегува од содржината на членот 1029 од Законот за облигационите односи, меѓутоа и од членот 33 став 2 од Законот за наследувањето, според кој во оставината не влегуваат добрата со кои оставителот располагал со договорот за доживотна издршка, а чие предавање на давателот на издршката е одложено до смртта на примателот на издршката. Тоа, исто така, значи дека во случај на постоење перфектен договор за доживотна издршка, во однос на имотот опфатен со истиот, отпаѓа можноста и нужните наследници да ги остваруваат правата на нужниот дел, односно да го побибаат поради повреда на нужниот дел. Меѓутоа, до намалување на располагањата со договорот за доживотна издршка може да дојде во случај од членот 91 став 1 од Законот за сопственост и други предметни права, според кој лицата кои живееле во заедница со оставителот и со својот труд, заработка или на друг начин помагале во стопанисувањето, имаат право да бараат од оставината да им се издвои делот кој одговара на нивниот придонес во зголемувањето на вредноста на имотот на оставителот. Според ставот 2, идвоениот дел од оставината не спаѓа во оставина, не се зема предвид при пресметувањето на нужниот дел, ниту се засметува во неговиот наследен дел. Во ваков случај кога поради намалување со располагањата од договорот за доживотна издршка и последиците кои

поради тоа би можел да ги трпи давателот на издршката, односно ако поради тоа заклучи дека повеќе нема интерес договорот да го извршува заради намалена вредност на преостанатиот дел од имотот на примателот на издршката, истиот има право да бара раскин на договорот поради изменети прилики и да побара надоместување на она што го дал во текот на исполнувањето на договорот.

Во текот на оставинската постапка која нотарите, како повереници на судот, ја водат согласно членот 131 и др. од Законот за вонпарнична постапка, на некое од закажаните рочишта за расправање за оставината можно е некој од учесниците во постапката да се повика или да приложи договор за доживотна издршка склучен со оставителот. Значењето на склучениот договор за доживотна издршка врз оставинската постапка може да биде различно. Кога во оставинската постапка ќе се утврди дека оставителот со својот имот располагал со договор за доживотна издршка, оставинската постапка ќе се запре поради непостоење имот (пресуда на Окр. суд Скопје, Гж. бр. 5000/88, Билт. бр. 6). Меѓутоа, треба да се има предвид дека во ваков случај се можни две ситуации. Првата, кога од доставената смртвница не се гледа дека оставителот располагал со недвижен имот за кој не е ставена заверка во јавна книга согласно членот 1031 од Законот за облигационите односи. Во таков случај, нотарот ќе ја води постапката во текот на која, некој од учесниците, дополнително може да достави договор за доживотна издршка со кој е опфатен целокупниот имот на оставителот. Тоа значи дека оставинската постапка е поведена, меѓутоа треба да биде запрена поради договорот за доживотна издршка со кој е опфатен целокупниот имот на оставителот. Поинаква е состојбата кога од доставената смртвница или од приложените докази се гледа дека постои заверка во смисла на членот 1031 од Законот за облигационите односи, бидејќи во таков случај, ако не постои друг имот кој не е опфатен со договорот за доживотна издршка, нотарот ќе одлучи согласно

членот 165 став 1 од Законот за вонпарнична постапка да не се води постапка за расправање за оставината. Се разбира, и во двата случаи заинтересираните учесници имаат право да го побиваат договорот за доживотна издршка, што може да биде од влијание врз нивните имотни права. На пример, во случај кога во оставинска постапка оставителот располагал со својот имот со договор за доживотна издршка, а другите наследници го оспоруваат тоа, од причина што оставителот располагал со имот кој бил стекнат во брачна или семејна заедница, во тој случај нотарот постапката ја прекинува, со решение за прекин на постапката, а послабата страна ја уплатува на спор. Во овој случај послабата страна ќе биде учесникот кој го оспорува договорот за доживотна издршка.

Наедно, се поставува прашањето како да се толкува и применува во практиката последниот дел од реченицата на членот 1029 од Законот за облигационите односи кој гласи: чие предавање е одложено сè до неговата смрт. Според едното мислење, цитираме: „Притоа, бидејќи давателот на издршката стекнал права врз имот на примателот на издршката, врз основа на правна работа меѓу живите, тој имот не влегува во оставината на примателот на издршката и за него не се расправа во оставинската постапка. Не е потребно да биде спроведена оставинска постапка за имотот што е предмет на договорот за доживотна издршка, да може да се пренесе на давателот на издршката. Предавањето на имотот што му припаѓал на примателот на издршката се врши врз давателот на издршката во моментот на смртта на примателот на издршката и за тоа е доволно давателот на издршката да се легитимира со договорот за доживотна издршка и со извод од матичната книга на умрените, од кои ќе се утврди дека примателот на издршката починал“ (види: д-р К. Чавдар и др., „Закон за облигационите односи“, Агенција „Академик“, Скопје 2008, стр. 1152).

Меѓутоа, во врска со прашањето, изразено е и поинакво мислење, цитираме: „Договорот за доживотна издршка е товарен и

алеаторен договор и произведува правно дејство по смртта на примателот на издршката. Во оставинската постапка, доколку од учесниците не се оспорува овој договор, во делот на имотот што бил опфатен, постапката ќе се запре, а со тоа ќе влезе во сила. Од горното произлегува дека нотарот во оставинската постапка во еден дел ќе ја запре постапката...“ (види: „Нотариус“ бр. 12/09, стр. 45.), а во другиот случај, цитираме: „Тоа значи дека оставинската постапка по оставината на покојниот примател на издршката, во обемот на имотот што е наведен во договорот, постапката треба да се запре. Правосилното оставинско решение ќе претставува основ во јавната книга, катастар на недвижности, како сопственик да се запише...“ (види: исто, стр. 44).

Според мислењето на авторот, првото стојалиште наполно е во согласност со закон. Ако давателот на издршката располага со договор за доживотна издршка кој е склучен во согласност со Законот за облигационите односи, тогаш се поставува прашањето зошто едно такво перфектно правно дело не би претставувало подобен основ за упис на правата на недвижностите. Имено, согласно членот 130 став 2 алинеја 2 од Законот за катастар на недвижности се смета дека правниот основ од ставот (1) на овој член е подобен за запишување кога исправите за правниот основ се склучени во писмена форма и заверени од надлежен орган согласно со закон. Во случајов, договорот за доживотна издршка е склучен во писмена форма согласно членот 1030 од Законот за облигационите односи, а давателот на издршката, согласно членот 1031 од истиот закон, можел своето право на недвижноста од договорот да го завери во јавна книга. Од друга страна, решението за запирање на оставинската постапка е од процесен карактер и со истото не може да влезе во сила веќе склучениот договор за доживотна издршка. Конечно, зошто преносот на сопственост да може да се врши врз основа на солемнизиран договор за продажба на недвижност, а да не може и врз основа на договорот за доживотна издршка при неспорна исполнетост на неговата

содржина, како двостран товарен договор склучен за време на животот?

Инаку, доколку имотот кој е предмет на оставинска постапка делумно е опфатен со договорот за доживотна издршка, а останатиот дел е предмет на оставина, за имотот кој е опфатен со договорот за доживотна издршка ќе се донесе решение дека не се води оставинска постапка поради немање имот, а за имот кој не е опфатен во договорот за доживотна издршка, ќе се води оставинска постапка како законско наследување. Нотарот ќе одлучува со едно решение, и тоа прво ќе одлучи дека не се води оставинска постапка поради немање имот, а кој имот е опфатен со договорот за доживотна издршка, а второ ќе ги прогласи наследниците на оставината на останатиот имот кој не е опфатен со договорот за доживотна издршка.

Договорот за доживотна издршка е мошне значаен и во секојдневниот живот често присутен договор, со кој главно се врши издржување стари лица, кои поради старост и

неспособност не можат сами да водат грижа за своето издржување, грижа околу исхраната, обезбедување услови за живеење, лекување итн., меѓутоа кои располагаат со имот чие предавање на давателот на издршката е одложено до нивната смрт. Во трудот е укажано на основните карактеристики на овој договор, на начинот и формата на неговото склучување, на неговото значење врз оставинската постапка, на судската практика и др. Исто така, во трудот се елаборирани проблемите со кои нотаријатот се (ќе се) соочува при заверката на овој договор. На актуелноста на овој договор врз нотарското работење укажува и фактот дека на страниците на списанието „Нотариус“ досега се дадени повеќе одговори на поставените прашања од страна на нотарите, поради што авторот упатува и на нивната соодржина (види: „Нотариус“ бр. 11/09 стр. 48, 50, 51 и 52; бр. 12/09 стр. 44, 45, 46 и 47), на кој начин, во овој момент, се заокружуваат најинтересните прашања поврзани со договорот за доживотна издршка.

НОТАРИ НА КОИ ИМ БЕА ДОДЕЛЕНИ ЗЛАТНИЦИ ПО ПОВОД 10 ГОДИНИ ОД СВОЕТО РАБОТЕЊЕ

1. Живко Ачкоски;

2. Афридита Билали;

3. Кирил Грков;

4. Богданка Дејановска;

5. Лидија Илиевска;

6. Ленче Каран필овска;

7. Петар Митков;

8. Борис Муцунски;

9. Виолета Петровска Стефановска;

10. Мухамет Прапанику;

11. Дано Рошкоски;

12. Весна Стојчева;

13. Нушка Стојановска;

14. Миодраг Стојановски;

15. Стоимен Трајчев;

16. Филип Трифуновски;

17. Марин Чедевски;

18. Душко Черкезов;

19. Данче Шеримова;

ПРАШАЊА И ОДГОВОРИ

НАЦРТ-ОДГОВОРИ

1. ПРАШАЊЕ: Дали нотарот, кој наедно е и судски преведувач, мора да ја запазува својата надлежност како судски преведувач во смисла на членот 40 став 1 од Судскиот деловник, за вршење потреби за неговата служба?

ОДГОВОР: Според членот 40 став 1 од Судскиот деловник („Сл. весник РМ“ бр. 71/07), потојаниот судски преведувач се поставува во судот на чие подрачје има живеалиште, односно престојувалиште.

Според членот 62 став 1 од Законот за нотаријатот, нотарот кој е и судски преведувач ќе ја завери точноста на преводот кој сам го извршил, а според став 5, нотарот може да биде преведувач само за вршење потреби на неговата служба.

Одредбата од членот 40 став 1 од Судскиот деловник значи дека судскиот преведувач може да ја врши функцијата само на подрачјето на судот за кој е поставен. Меѓутоа, цитираниот член 62 ставови 1 и 5 од Законот за нотаријатот не упатува на таквото ограничување. Тоа значи дека нотарот, кој наедно е и постојан судски преведувач, може преведувачката работа за своите потреби да ја врши без оглед на фактот дали службеното подрачје на неговата канцеларија се поклопува со подрачјето на судот за кој е поставен како судски преведувач. Единственото ограничување, според цитираниот член 62 став 5 од Законот за нотаријатот, се состои во тоа што нотарот може да биде преведувач само за вршење потреби на неговата (нотарска) служба, а не и за потреби на другите нотари во Република Македонија.

2. ПРАШАЊЕ: Дали нотарот мора да ја запазува надлежноста при заверка на превод, ако преведувач е именуван за друг суд?

ОДГОВОР: Според членот 40 став 1 од Судскиот деловник („Сл. весник РМ“ бр. 71/07),

потојаниот судски пртеведувач се поставува во судот на чие подрачје има живеалиште, односно престојувалиште. Меѓутоа, според членот 54 став 2 од Законот за нотаријатот, нотарот кој не е судски преведувач ќе го провери својството на судскиот преведувач кој го извршил преводот и ќе го завери преводот. Според став 3, својството на судски преведувач од став 2 се утврдува врз основа на решение за овластен судски преведувач издадено од министерот. Тоа значи деска судскиот прсвјдувач, може прсвјдувачката работа да ја врши за потребите на нотарската канцеларија, без оглед на фактот дали службеното подрачје на нотарската канцеларија се поклопува со подрачјето на судот за кој е поставен како судски преведувач. Цитираниот член 40 став 1 од Судскиот деловник го уредува прашањето на надлежностите на судскиот преведувач во однос на судските постапки и не се однесува на нотарското работење. Нотарот, согласно членот 62 став 3 од Законот за нотаријатот, само има обврска, преку увидот во решението кое го донесува министерот, со сигурност да провери дали навистина станува збор за овластен судски преведувач.

3. ПРАШАЊЕ: Како да се постапи во случај кога во оставинската постапка се приложува договор за доживотно издржување, склучен во друга држава, во кој е опфатен имот кој се наоѓа во Република Македонија и недвижен имот во странство?

ОДГОВОР: Кога во текот на оставинската постапка се приложува договор за доживотна издршка составен во странство, нотарот ќе постапува по истиот но, пред сè, ќе треба да ја провери неговата правна важност (ако е во вид на јавна исправа да го има предвид чл. 7 од Законот за нотаријатот).

Откако нотарот ќе постапи на горенаведениот начин, по однос на имотот опфатен со договорот за доживотна издршка, оставинската постапака ќе ја запре.

Во однос на недвижниот имот опфатен со договорот за доживотна издршка кој се наоѓа во странство, треба да се има предвид членот 126 став 4 од Законот за вонпарнична постапка, според кој суд на Република Македонија исклучително е надлежен за расправање за оставина на државјанин на Република Македонија во однос на неговиот движен имот, а во однос на неговиот недвижен имот кој се наоѓа во странство, ќе биде надлежен само ако според законите на државата во која се наоѓа имотот не е надлежен странски орган. Доколку не се исполнети условите од цитираниот член 126 став 4 од ЗВП, по однос на недвижниот имот, нотарот ќе му ги врати списите на надлежниот оставински суд за натамошно постапување и одлучување.

4. ПРАШАЊЕ: Со оглед дека оставинската постапка е службена постапка, а кај нас е прифатена практиката на иницирање постапка на предлог на самите странки, дали ако странките сметаат дека треба да го повлечат предлогот тоа можат да го сторат и каква одлука треба да донесе нотарот?

ОДГОВОР: Кога учесникот (предлагачот) изјавува на рочиштето или со писмен поднесок дека го повлекува предлогот за поведување оставинска постапка, нотарот донесува решение дека предлогот се смета за повлечен согласно со членот 12 од ЗВП.

Доколку учесникот на рочиштето со писмениот поднесок изјави дека за тоа не бара од нотарот да донесе формално решение, нотарот тоа ќе го констатира во записникот и не донесува решение, така што оставинските списи им ги враќа на судот (одговор објавен и во „Нотариус“ бр. 11, стр. 53).

5. ПРАШАЊЕ: Дел од имотот е опфатен со договорот за доживотна издршка, а останатиот имот е за законско наследување. Во текот на оставинската постапка се јавува лице кое врз основа на правосилна судска одлука има утврдено побарување спрема оставите-

лот. На записникот од одржаното рочиште наследниците не го спорат склучениот договор за доживотна издршка, во однос на имотот кој не е опфатен со договорот предлагаат спогодба, а во однос на долгот изјавуваат дека не го признаваат, односно дека оставителот немал никаков долг. Како да постапи нотарот во ваков случај?

ОДГОВОР: Во однос на имотот кој е опфатен со договорот за доживотна издршка, нотарот ќе донесе решение постапката да биде запрена (првиот дел од решението). Во останатиот дел од имотот, кој не е опфатен со договорот за доживотна издршка, нотарот ќе ги прогласи законските наследници на оставителот (вториот дел од решението).

Според членот 137 став 1 од Законот за наследувањето, наследникот одговара за долговите на оставителот до висина на вредноста на наследениот имот, според став 2, кога има повеќе наследници тие одговараат солидарно за долговите на оставителот, и тоа секој до висина на вредноста на својот дел од наследениот имот, без оглед на тоа дали е извршена делба на наследството, а според став 3 меѓу наследниците долговите се делат сразмерно со вредноста на имотот што секој од нив го наследил, ако со тестаментот не е определено поинаку.

Според тоа, правото на третото лице се темели врз наведената законска одредба. Ако пак во врска со побарувањето на третото лице спрема оставителот, утврдено со правосилна судска одлука, не се постигне спогодба со наследниците, истиот тоа свое право ќе го остварува во друга соодветна постапка.

6. ПРАШАЊЕ: Како се утврдува надлежноста на нотарот при заверка на договорот за доживотна издршка, кога предмет на издршката е и недвижен имот, имајќи ја предвид одредбата од членот 22 став 5 од Законот за нотаријатот? Исто така, врз основа на кој акт и како се врши преносот на недвижниот имот по смртта на примателот, а на име на давателот на издршката?

ОДГОВОР: Доколку предавањето на имотот е одложено по смртта на примателот на издршката, во таков случај договорот за дожи-

вотна издршка ќе го завери нотарот на чие подрачје прмателот на издршката живее или престојува (бидејќи вообично станува збор за старо и изнемоштено лице, тоа може да биде и нотарот на чие службено подрачје се наоѓа здравствената установа во која се наоѓа прмателот, установа согласно Законот за социјалната заштита и др.). Бидејќи станува збор за располагање по смртта на оставителот, без значење е фактот каде се наоѓа неговиот недвижен имот дали во или вон службеното подрачје на нотарот кој го заверува договорот за доживотна издршка или пак во странство. Поради наведеното, не постои ограничување во смисла на членот 22 став 5 од Законот за нотаријатот.

Во врска со прашањето за преносот на сопственоста на недвижниот имот на прмателот на издршката во полза на давателот на издршката, практиката е различна и зависи од начинот како во тој поглед постапува надлежното одделение за премер и катастар. Легитимирањето на давателот на издршката пред надлежниот орган се врши со договорот за издршка и изводот од матичната книга на умрените од кој се гледа дека прмателот е починат. Доколку пак надлежниот управен орган бара судско решение, во таков случај нотарот, во текот на оставинската постапка, со решение ќе ја запре постапката во делот кој се однесува на недвижниот имот опфатен со договорот за доживотна издршка. Правосилното решение, заедно со договорот за издршка, ќе му послужи на давателот на издршката да изврши упис на сопственоста на свое име (за ова прашање, види во: „Нотариус“ бр. 12, стр. 44 и 45).

7. ПРАШАЊЕ: Како да постапува нотарот кога ќе го прими оставинскиот предмет од судот, а предлогот за покренување на оставинската постапка е наразбирлив или не ги содржи сите податоци, односно докази со кои нотарот може да ја спроведе оставинската постапка и врз основа на спроведената постапка да донесе законито решение?

ОДГОВОР: Согласно членот 101 од Законот за парнична постапка, ако предлогот е наразбирлив или не ги содржи сето она

што е потребно за да може нотарот да постапи по него (на пример: не се доставени докази за сопственост на имотот на оставителот, не се доставени доказите за сродство на наследниците со оставителот и сл.), нотарот со писмено известување ќе му укаже на предлагачот да го исправи предлогот и со барање предлагачот ги достави потребните докази во рок кој не може да биде подолг од 15 дена.

Нотарот во писменото известување ќе му укаже на предлагачот дека доколку предлогот не му биде вратен со потребните докази на нотарот во определениот рок од 15 дена сметано од денот на приемот на известувањето, ќе се смета дека предлогот е повлечен, а ако му биде вратен предлогот без исправка, односно без сите потребни докази, истиот ќе се отфрли.

Доколку има смртвница, а смртвницата ги нема сите потребни податоци или нема докази за имот, согласно однапред цитираното, нотарот ќе ја запре постапката поради немање имот (односно ќе донесе решение дека не се води постапка).

8. ПРАШАЊЕ: Како се врши наплата на судска такса и нотарска награда во спроведување на оставинската постапка по влегување во сила на новиот Закон за судски такси?

ОДГОВОР: Со членот 144 став 1 од Законот за нотаријатот е определено дека за службени дејствија што ги презема нотарот се плаќаат такси, врз основа на закон, а според став 4 до донесувањето на Законот за нотарска такса, се применува Законот за судските такси, така што износот на таксите е намален за 75 %.

Меѓутоа, со членот 140 став 3 од Законот за вонпарнична постапка е определено дека кога во оставинската постапка нотарот посталува како повереник на судот, не се плаќа нотарска такса.

Поаѓајќи од наведеното, а имајќи го предвид фактот дека досега не е донесен посебен закон за нотарска такса, нотарите во оставинската постапка треба да продолжат со досегашната практика, односно да постапуваат согласно со цитираниот член

140 став 3 од ЗВП, на начин што и понатаму нема да наплатуваат такса за решението за наследување. Ова е така и поради тоа што во новиот закон за судските такси со членот 3 став 7 е определено дека кога оставинската постапка се води пред нотар како повереник на судот, не се плаќа такса, освен такса за поднесување на предлогот до судот.

Согласно тарифниот број 4 од новиот Закон за судските такси (Сл. весник на РМ бр. 114/2009) судската такса за предлогот за покренување оставинска постапка изнесува 480,00 денари, а нотарската награда која ја наплатува нотарот е регулирана со упатството изготвено од НКРМ, а одобрено од Министерството за правда, кое е доставено до сите нотари на територијата на Р. Македонија.

9. ПРАШАЊЕ: Како да постапува нотарот кога ќе прими еден оставински предмет запишан во судскиот уписник со два последователни О. броја за расправање за оставина на двајца оставители кои се брачни спружници?

ОДГОВОР: Со оглед на тоа што оставинската постапка се спроведува и врз основа на истата се одлучува со решение за еден оставител, доколку се прими од судот ваков оставински предмет, како и доколку оставитеите имаат исти наследници, се спроведува оставинска постапка (во истиот ден, доколку е можно), но при спроведување на истата, **се оформуваат два посебни предмета УДР и се изготвуваат два записника**, односно за секој оставител по еден и по спроведената постапка нотарот одлучува со две решенија, односно за секој оставител донесува решение.

Судската такса нотарот ја наплаќа како да има два предлога, а нотарската награда нотарот ја наплаќа за секое решение.

10. ПРАШАЊЕ: Дали писмените поднесоци кои ги доставуваат учесниците во постапката може директно да ги доставуваат на нотарот непосредно во нотарската канцеларија или е потребно учесниците да му ги достават на нотарот преку судот?

ОДГОВОР: Поради економичност на постапката, писмените поднесоци кои ги доставуваат учесниците во текот на постапката му ги доставуваат учесниците директно (непосредно) на нотарот во нотарската канцеларија.

11. ПРАШАЊЕ: Дали нотарот кога објавува оглас согласно одредбите на ЗВП го објавува истиот на огласна табла во судот или е потребно прво со писмен поднесок да го известува судот дека објавува оглас на огласна табла во судот?

ОДГОВОР: Кога нотарот на записник донесува решение за објава на оглас согласно одредбите на ЗВП, огласот само се закачува на огласната табла во судот, а во записникот само се забележува кој ден е закачен (ставен) истиот на огласната табла во судот.

12. ПРАШАЊЕ: Што треба учесниците да му достават на нотарот, кога тестаментот на оставителот го прогласи судот?

ОДГОВОР: Кога судот извршил прогласување на тестаментот на оставителот, учесниците треба да му достават оригинал судски записник за прогласување (обзнатана) на тестаментот и фотокопија на тестаментот со втиснат оригинал судски печат на него.

13. ПРАШАЊЕ: Во постапката за расправање на оставина на оставителот - право на денационализација, кои докази за постоење на правото на денационализација предлагачите треба да му ги достават на нотарот?

ОДГОВОР: Кога нотарот расправа за оставина на оставителот - право на денационализација, предлагачите/учесниците потребно е да му го достават на нотарот правниот основ за одземање на имотот или уверение за движење на катастарската парцела, но доколку предлагачите/учесниците не го поседуваат правниот основ за одземање на имотот или не поседуваат уверение за движење на катастарската парцела, нотарот може да ги прогласи учесниците за наследници на правото на денационализација и без овие докази, со тоа што во диспозитивот на решението нотарот ќе наведе дека

правото на денационализација е без правен основ, но селак предлагачите/учесниците мора во постапката на записник да дадат изјава со која ќе го определат одземениот имот врз основа на кои се полага право на денационализација.

14. ПРАШАЊЕ: Дали нотарот при спроведување на оставинската постапка може да донесе делумно решение?

ОДГОВОР: Согласно членовите 21 и 177 од Законот за вонпарнична постапка, во оставинската постапка нотарот одлучува со решение.

Во ЗВП не е предвидено судот, односно нотарот, да одлучува со делумно решение, така што во овој случај не може да се примени членот 33 од ЗВП, а уште повеќе што членот 135 од Законот за парнична постапка предвидува можност судот да одлучува со делумна пресуда, а не и со решение.

15. ПРАШАЊЕ: Дали нотарот при спроведување на оставинската постапка му доставува решение и на „заинтересираното лице“ во постапката?

ОДГОВОР: Оставинската постапка може да ја покрене и заинтересирано лице кое има правен интерес истата да се спроведе. Исто така „заинтересираното лице“ може да учествува и во самата оставинската постапка. Нотарот, на барање на „заинтересираното лице“, ќе му достави еден примерок од правосилното решение. Овој проблем е решен во членовите 177 и 178 од ЗВП.

16. ПРАШАЊЕ: Како нотарот да постапи кога с доставен предлог за покрснување оставинска постапка од предлагач кој во предлогот не ја навел адресата на живеење и не доставил докази за сродство со оставителот, така што нотарот не би можел да го повика на рочиште, ниту да го повика да го уреди или дополнити предлогот со докази, а и во предлогот нема наведено негов единствен матичен број за да се обрати нотарот по службена должност до надлежната управа за внатрешни работи, да добие информација кое е живеалиштето на предлагачот?

ОДГОВОР: Нотарот ќе донесе решение дека не се води постапка поради немање адреса на предлагачот. **Решението нотарот ќе го објави на огласна табла во судот и по истекот на 15 дена од денот на огласувањето, доколку никој не приговара, нотарот става правосилност и спипте од предметот му ги враќа на судот.**

17. ПРАШАЊЕ: При составување од страна на нотар на договор за располагање со недвижен имот (продажба, дар, размена) или договор за доживотна издршка, во форма на нотарски акт или нивно потврдување, а кој недвижен имот е запишан во имотен лист, дали е неопходно нотарот да утврди како е стекнат имотот, со цел да се утврди дали се работи за заеднички имот стекнат во брак или е доволно странката/ продавачот само да изјави како го стекнал имотот и спрема тоа нотарот да одлучи дали треба согласност од брачниот сопруг, доколку изјави дека тоа е заеднички имот стекнат во брак или не, а кога ќе изјави дека е тоа негов личен имот, што се прави кога имотот е стекнат во брачна заедница, а другиот брачен сопруг е починат?

Дали доколку се поведе постапка во која се бара одговорност од нотарот и надомест на штета од него, тој ќе биде ослободен од одговорност и надомест на штета, само врз основа на тоа што дал доверба на изјавата на странката/продавачот која изјавила невистина?

ОДГОВОР: Без разлика дали се работи за недвижен имот запишан во Катастарот на недвижности или не, нотарот, при составување договор за располагање со недвижен имот (продажба, дар или договор за доживотна издршка) во форма на нотарски акт или нивно потврдување, неопходно е да утврди како е стекнат имотот, односно дали се работи за имот стекнат во брачна заедница, а во врска со членот 67 од ЗСДСП и членот 205 од Законот за семејство.

При ваквото утврдување, нотарот прво бара изјава од самиот продавач, како го стекнал предметниот имот, односно дали претставува имот стекнат во брачна заедница или претставува негов личен имот.

Доколку странката / продавачот пред нотарот изјави дека имотот, предмет на располагањето, претставува имот стекнат во брачна зедница, нотарот е пожелно да побара извод од матичната книга на венчаниците и изјава од другиот брачен сопруг со која дава согласност за продажба, заверена кај нотар или другиот брачен сопруг да пристали кај нотарот кој лично ќе го потпише договорот како согласна страна.

Но, доколку странката/продавачот му изјави на нотарот дека имотот, предмет на располагањето, претставува негов личен имот, тоа е потребно да го докаже со исправа, како: оставинско решение, договор за дар, договор за делба на имот во брак, решение за враќање на имот во постапка на денационализација или извод од матигната книга на родените (доколку истиот брачната заедница не ја оформил во време на стекнувањето на сопственичкото право врз имотот).

Во случај кога брачниот сопруг на продавачот е починат, а се работи за имот, предмет на располагањето, стекнат во брачна заедница, доволно е нотарот да побара доказ - извод од матичната книга на умрелите. Други дополнителни докази во вид на согласности од наследниците на продавачот или починатиот брачен сопруг не се потребни, бидејќи странката, како продавач, како исклучив сопственик на имотот, има право целосно да располага со својот имот, а нотарот не е орган во оваа постапка да прибира согласности од наследници, бидејќи само оставинскиот суд, односно нотар, како повереник на судот може да одлучи кој се наследници на оставителот.

Се смета дека доколку нотарот постапи како што е понапреднаведено, за него нема никаква одговорност (дисциплинска или кривична), како ни одговорност за надомест на штета, со оглед на тоа што составувањето од страна на нотар на договор за располагање со недвижен имот (продажба, дар или договор за доживотна издршка) во форма на нотарски акт или нивно потврдување е неспорна постапка, која се темели на волјата на договорните страни и со целосна одговорност на договорните страни за дадените нивни изјави пред нотарот.

18. ПРАШАЊЕ: Кога даропримачот починал и се расправа за неговата оставина во недвижен имот - куќа стекната со договор за подарок, а во договорот при склучувањето е договорено право на живеење и користење на дародавачот до неговата смрт, кој сè уште е жив, дали во оставинското решение за наследување наследниците ќе го наследат имотот со товарот и дали тоа треба да се нотира во диспозитивот или наследниците ќе го наследат без товарот?

ОДГОВОР: Договорот за подарок (дар) претставува правен основ за стекнување право на сопственост на подареното. Во случајот по смртта на даропримачот, неговите наследници ќе го наследат неговиот имот. Договореното право на домување во недвижноста - куќата, во корист на дародавачот до неговата смрт, претставува лична службеност уредена во одредбите на членовите 223 и 224 од Законот за сопственост и други предметни права. Ова предметно право, како товар, ќе постои сè додека е жив носителот и ќе се забележи во јавна книга - катастарот. Наследниците ќе ја наследат куќата оптоварена со личната службеност.

Решението за наследување, покрај другите податоци, ќе содржи и податок за лицето кое има право на лична службеност на куќата, согласно членот 177 став 2 точка 5 од Законот за вонпарнична постапка.

19. ПРАШАЊЕ: Ако во оставинска постапка се приложи тестамент составен во друга држава и според него е расправана оставина во таа држава, но во него е опфатен и недвижен имот кој се наоѓа во Република Македонија, дали при решавање за оставината за имот во Република Македонија треба тестаментот да се прогласува, а потоа да се спроведува постапка?

ОДГОВОР: По однос на формата на тестаментот и неговата валидност, треба да се цени според одредбите на членот 37 од Законот за меѓународно приватно право. Во Законот се дадени повеќе алтернативи со цел да се одржи во сила последната волја на завештателот. Сите дадени точки на врзување за определување на меродавното право се поставени така што полноважнос-

та треба да се цени и испитува спрема содржината на таквиот тестамент.

Во конкретниот случај валидноста на приложениот тестамент треба да се оценува според местото каде е составен. Ако еднаш е прогласен тестаментот во државата каде настапила смртта и е расправена оставината, тој факт треба да се прифати. Ако наследниците во постапката за расправање на оставината го признаат приложениот тестамент според формата и содржината, нотарот треба да ја почитува волјата на тестаторот и да определи тестаментални наследници за имотот во Република Македонија.

20. ПРАШАЊЕ: Ако во тестаментот, составен од завештателот, стои само дека на определено лице му остава цел движен и недвижен имот, како да се утврдува кој е имотот?

ОДГОВОР: По правило, тестаментот треба да содржи опис на движенот и недвиженот имот што го има тестаторот, со потребен опис за идентификација. Меѓутоа, ако се употребат само зборовите: „на наследникот му го оставам целиот имот“, или: „сè што ќе се затекне како мој имот на денот на мојата смрт, определувам да го наследи НН“, таквото расположување е дозволено и тогаш во оставинската постапка нотарот треба да го утврди имотот на тестаторот. Употребените изрази треба да ја откријат смислата на она што сакал да го каже завештателот.

21. ПРАШАЊЕ: Ако лицето умрело во странство, а се води оставинска постапка за негов имот во Република Македонија, дали смртта треба да биде впишана во матичната книга на умрените што се води во МНР?

ОДГОВОР: Ако лицето умрело во странство и имало странско државјанство, нема потреба да се впишува смртта во матичната книга на умрените во МНР, а како доказ за смртта, ќе се признае валидна исправа издадена од надлежен орган во странската држава.

Меѓутоа, судот во Република Македонија е исклучиво надлежен за прогласување

исчезнат државјанин на РМ за умрен, без оглед на тоа каде имал живеалиште, член 91 став 1 од ЗМПП.

22. ПРАШАЊЕ: Дали со договор за здружување средства може да се пренесе сопственост од оставителот на наследникот, иако постои јавна книга за запишување право во катастар и има имотни листови, а правото не е запишано?

ОДГОВОР: Договор за здружување средства и постигнување определена цел - сопственост на недвижност е само правна основа да се стекне право на сопственост со запишување во катастарот. Со оглед дека оставителот има само договор за здружување средства, а сè уште недвижноста не е запишана во јавна книга и нема имотен лист, тоа значи дека наследникот ќе има право кое произлегува од договорот за здружување средства, односно да поведе постапка за упис на право.

23. ПРАШАЊЕ: Ако во договорот за доживотна издршка се наведени повеќе предмети, а во текот на животот оставителот, примателот на издршката, отуѓил дел од предметите, дали можел тоа да го стори, а наследниците во постапката да го признаваат отуѓувањето, дали треба да со решение да се запре оставинската постапка за имотот наведен во договорот за доживотна издршка?

ОДГОВОР: Основно правило во облигациското право е дека договорните страни се должни да ја извршат својата обврска и се одговорни за нејзиното исполнување, член 10 став 1 од ЗОО. Од ова правило произлегува дека примателот на издршката бил должен да ја исполни својата обврска и имотот наведен во договорот да му го предаде на давателот на издршката. Меѓутоа, ако примателот на издршката во време на исполнување на договорот отуѓил дел од имотот, тоа значи дека дополнително по склучување на договорот се измениле прилики-толжку што неговото исполнување станало значително отежнато. По барање на странките, нивните односи можеле одново да ги уредат, согласно членот 1034 од ЗОО.

Ако наследниците и давателот на издршката се согласиле со дејствијата на примателот на издршката, додека бил жив, во таков случај ќе се запре оставинската постапка затоа што оставителот нема имот, или само во делот опфатен во договорот за доживотна издршка, а за останатиот ќе се примени законско наследување.

24. ПРАШАЊЕ: На земјиштето бил изграден градежен објект со градежна дозвола, која гласи на оставителот, а не е запишано правото во катастарот. Дали да се огласат наследници на изградениот објект и на земјиштето, иако тоа не е запишано во јавна книга?

ОДГОВОР: Сопственик на земјиште предвидено со закон или врз основа на закон за градежни објекти стекнува право на сопственост и на градежникот кој го изградил согласно градежните прописи и со запишување на правото во јавна книга за запишување на правата на недвижностите, член 116 став 1 од Законот за сопственост и други предметни права.

Со оглед дека во случајот постои градежен објект изграден со градежна дозвола која гласи на оставителот, наследниците ќе се огласат за наследници на земјиштето и правото на изградениот градежен објект да го запишат во јавна книга - катастарот.

ВЕРОДОСТОЈНОСТА НА ФОТОКОПИЈАТА КОЈА СЕ ЗДРУЖУВА ВО СПИСИТЕ СЕ ПОТВРДУВА И СО ПЕЧАТ И СО СВОЕРАЧЕН ПОТПИС НА НОТАРОТ

Во предлогот за покренување дисциплинска постапка доставен до Нотарската комора на Република Македонија, од страна на Министерството за правда бр..., меѓу другото, се укажува дека нотарот..., при составување на наведените нотарски акти, постапувал спротивно на Законот за вршење на нотарските работи, поради тоа што при составување на предметите ОДУ бр ..., во истите ги здружил прилозите во фотокопии, а не и во оригинал, на кој начин сторил дисциплинска повреда од членот 2, а во врска со членот 42 став 2 под ЗВНР.

Во текот на дисциплинската постапка, нотарот ... во својата одбрана доставена во писмена форма и усно на претресот, меѓу другото, наведе дека постапувал согласно со закон. Имено, некои од приложените прилози се здружени во списите на предметот во оригинал, а некои во кои е извршен увид во списите се задржани во фотокопија чија содржина е оверена со печат и со своерачен потпис.

Во текот на дисциплинската постапката, имајќи ги предвид наводите од предлогот и одбраната на нотарот ..., како и од оценката на изведените докази, Дисциплинскиот совет утврдува дека нотарот ... ја нема сторено погоренаведената дисциплинска повреда поради следниве причини:

Според членот 42 став 2 од ЗВНР, ако нотарскиот акт од овој член (извршност на нотарскиот акт) е составен врз основа на полномошно или овластување, тие мора да бидат приложени кон оригиналот или завериениот препис, со каква содржина е и членот 53 став 1 точка в од истиот закон. Со членот, пак, 5 став 3 од Правилникот за формата, содржината и начинот на издавање и одземање на печатот, жигот, штембилите и фирмата на нотарот („Сл. весник РМ“ бр. 52/97), е определено дека покрај штембилите од став 1 на овој член, нотарот

може да користи и штембили кои самиот ќе ги определи, ако со нивната употреба се олеснува и поедноставува работењето. Во конкретниот случај, како што се гледа од предметите ОДУ бр. 197/07 и 226/07, потврдување договори за купопродажба на недвижен имот, во истите, се здружени имотните листови во оригинал, меѓутоа некои од приложените прилози не се во оригинал, туку се во фотокопија врз која нотарот ... ја има ставено забелешката – верно со оригиналот, заверен со потпис и печат. При таквата состојба на работите, Дисциплинскиот совет утврдува дека именуваниот нотар ... не постал спротивно на одредбите од ЗВНР, пред сè поради тоа што не постои законска обврска во овој случај, во списите на предметот, да бидат здружени прилози во оригинал или заверен препис. Од друга страна, и според наведениот член 5 став 3 од наведениот Правилникот за формата, содржината и начинот на издавање ..., нотарот може да располага со штембил, помеѓу другото, кој гласи – верно со оригиналот, и печатот секако дека ја олеснува неговата работа како нотар. Во случајов, нотарот ... не располага со таков штембил, меѓутоа, фотокопијата го верификува со свој печат и со своерачен потпис што е доволна гаранција за веродостојноста на фотокопијата. Сскос друго постапување на нотарот, според мислењето на Дисциплинскиот совет, само неосновано би паѓало на товар на странката при изготвување официјален препис на прилозите согласно членот 58 од ЗВНР.

Поради наведеното, Дисциплинскиот совет, согласно членот 33 став 1 точка 1 од Правилникот за дисциплинска одговорност и дисциплинска постапка, донесе одлука со која нотарот ... се ослободува од одговорност дека ја сторил погоренаведената дисциплинска повреда.

(одлука на Дисциплинскиот совет ДП бр. 27/08 од 29.01.2009 год.)

НОТАРОТ НЕ СМЕЕ ДА ПРЕЗЕМА НИКАКВИ СЛУЖБЕНИ ДЕЈСТВИЈА СО ЛИЦЕ КОЕ ПОРАДИ МАЛОЛЕТНОСТ Е НЕСПОСОБНО ДА ПРЕЗЕМА ИЛИ ДА СКЛУЧИ ОПРЕДЕЛЕНА ПРАВНА РАБОТА

Од објазнението:

Како што се гледа од списите на предметот, против нотарот ... доставена е пријава за покренување дисциплинска постапка во која се укажува дека при изготвување на нотарската исправа, заверка на потпис на изјава на малолетната А.М., ќерка на подносителот на пријавата, истиот не бил присутен, при што не е јасно како е утврден нејзиниот идентитет.

Во изнесената одбрана, нотарот ... наведува дека наводите од пријавата се неосновани поради тоа што постапката целосно е спроведена согласно со одредбите од Законот за вршење на нотарските работи. Во случајов, со изјавата не е конституиран никаков статус, ниту пак правен однос, туку е дадена само изјава. Идентитетот на малолетното лице е утврден преку двајца сведоци.

Врз основа на наводите од пријавата и одбраната на нотарот ..., како и од оценката на изведените докази, Дисциплинскиот совет ја утврди следнава фактичка состојба: Како што се гледа од предметот УЗП бр. 3956/05 од 19.11.2005 год., нотарот ја има изготвено нотарската исправа – изјава со која малолетната А.Е. изјавува дека доброволно и по своја волја се омажила за лицето Б.М. Идентитетот на малолетната А.Е., која во тој момент имала 16 год. и 2 месеци, е утврден преку сведоците Р.А. и Е.А. Малолетната А.М. побарала изјавата да биде доставена до нејзиното семејство како доказ.

Според наодите на Дисциплинскиот совет, при ваквата неспорна фактичка состојба на предметот, нотарот ... има сторено многу тешка дисциплинска повреда од членот 118 став 3 точка в од ЗВНР, првиот дел

од реченицата, бидејќи при изготвувањето на наведената нотарска исправа не се придржувал на законските одредби од кои зависи важноста на нотарската исправа. Имено, според членот 28 став 2 од ЗВНР, нотарот не смее да презема никакви службени дејствија со лице за кое знае или мора да знае дека поради малолетност е неспособно да презема или да склучува правна работа. Од друга страна, според членот 44 од Законот за семејството („Сл. весник РМ“ бр. 80/92), родителското право го сочинуваат правата и должностите на родителите да се грижат за личноста, правата и интересите на своите малолетни деца, а според членот 48, родителите имаат право и должност да ги застапуваат своите малолетни деца. При состојба кога нотарот ... констатирал дека лицето А.М. има 16 год. и 2 месеци, при што не располага со лични документи, истиот бил должен во постапката да ги вклучи родителите на именуваната, како нејзини законски застапници, но тој не постапил така, на што основано се укажува во доставената пријава. Утврдувањето на идентитетот на малолетната А.М. преку погоренаведените сведоци, е без влијание врз наведената законска обврска на нотарот ...

При утврдување на казната, Дисциплинскиот совет ја изрече поблагата казна – паричната казна во висина на три плати на претседател на основен суд со проширена надлежност. Ова е така поради тоа што со членот 120 став 2 алинеја в од ЗВНР, за предметнава дисциплинска повреда се изречува казната одземање на правото на вршење на службата. Меѓутоа, имајќи предвид дека според членот 127 став 1 алинеја 2 од Законот за нотаријатот, за

истата повреда е определена дисциплинската казна одземање на правото на вршење на нотарската служба или парична казна во висина од три до шест плати на претседател на основен суд со проширена надлежност. Дисциплинскиот совет ја изрече најниската парична казна, применувајќи го поблагиот закон, согласно членот 31 од

Правилникот за дисциплинска одговорност и дисциплинска постапка, ако се има предвид дека повредата е сторена во време на важењето на ЗВНР – 19.11.2005 год., а дека дисциплинската одлука е донесена во време на важењето на Законот за нотаријатот („Сл. весник РМ“ бр. 55/07).

(одлука на Дисциплинскиот совет бр. 693/2005 од 12.01.2008 год.)

